

**NO JELGAVAS LĪDZ MĒMELEI
un tālāk vēl ...**

KURZEMES HERCOGISTES SAKARU VĒSTURE

IZSTĀDES KATALOGS

RĪGA, 2003

NO JELGAVAS LĪDZ MĒMELEI un tālāk vēl...

KURZEMES HERCOGISTES SAKARU VĒSTURE

Katalogs

© Latvijas Valsts vēstures arhīvs

© Sastādīja: Dr. Pārsla Pētersone

Izstāde un katalogs veikts Rietumlatvijas vēstures izpētes projekta ietvaros. Autore izsaka pateicību Rietumlatvijas vēstures izpētes komisijai par sniegto atbalstu

Rīga, 2003

Latvijas Valsts vēstures arhīva dokumentu izstāde “NO JELGAVAS LĪDZ MĒMELEI un tālāk vēl..” vēsta par sakaru nodrošināšanas iespējām Kurzemes hercogistē un ilustrē nozīmīgus akcentus Latvijas komunikāciju attīstības vēsturē.

Pēdējo divu gadsimtu zinātnes un tehnikas progress devis mūsdienu sabiedrībai plašu un daudzveidīgu komunikācijas līdzekļu klāstu – elektroniskās saziņas iespējas, prese, televīzija, kino, radio, telefons, telegrāfs un pasts ir kļuvuši par neatņemamu ikdienas sastāvdaļu. Agrāk – Kurzemes hercogistes pastāvēšanas laikā – vienīgā organizētā komunikāciju sistēma, kas kalpoja cilvēku saziņai, bija pasts.

Pasta veidošanās un attīstība notikusi ciešā mijiedarbībā ar pārējiem sabiedrības procesiem. Par organizētu, sabiedrībai pieejamu un valstisku sakaru sistēmu Latvijas teritorijā pasts izveidojās 17. gadsimtā. Procesa iniciatore un veicinātāja bija Zviedrijas valdība, kurai pēc Vidzemes iekļaušanas karaļvalsts sastāvā vajadzēja nodrošināt regulāru un drošu sakaru sistēmu starp metropoli un jauno Baltijas provinci.

Zviedri par centrālo sakaru mezglu izvēlējās Rīgu, kur 1625. gadā izveidoja pirmo pasta kantori un iecēla pastmeistaru – Jakobu Bekeru (*Jacob Becker*), kurš 1632. gadā izveidoja pirmo regulārā pasta kursēšanas shēmu, kā arī organizēja un vadīja tās īstenošanu praksē. Jaunā sakaru līnija savienoja Rīgu ar Rēveli ziemeļos, ar Amsterdamu rietumos, ar Venēciju dienvidos. Par noteiktu maksu vēstules varēja nosūtīt kā tirgotāji un valdības locekļi, tā arī jebkurš iedzīvotājs. Jakoba Bekera izveidotais pasta ceļš šķērsoja arī Kurzemi, un zviedru Vidzemes pastu varēja izmantot hercogistes iedzīvotāji.

1685. gada martā sāka darboties Kurzemes hercogistes pasts. Tā vadību uzticēja uz Jelgavu ataicinātajam Kēnigsbergas pasta kantora rakstvedim Georgam Heinriham Pfankoham (*Georg Heinrich Pfankoch*), kuru hercogs Frīdrihs Kazimirs iecēla par Kurzemes pasta virsdirektoru.

Hercogistes pasta organizācija nodrošināja vietējās saziņas iespējas. Neraugoties uz aktīviem kurzemnieku protestiem, tranzīta pastu no Rīgas uz Rietumeiropu turpināja pārzināt zviedru, bet pēc Ziemeļu kara – krievu pastnieki. Stāvoklis mainījās tikai hercoga Ernsta Johana Birona (*Biron*) valdīšanas laikā – viņa ietekme Krievijas galmā ļāva hercogistes pastam pārņemt arī tranzīta sakarus un izveidot Kurzemes pasta monopolu.

Pēc hercogistes pievienošanas Krievijai, vietējo sakaru sistēmu iekļāva impērijas pasta tīklā, Kurzeme nodrošināja Krievijas sakaru iespējas ar Rietumeiropas valstīm.

Izstādes ekspozīciju veido tematiskās grupas:

- I. Vēstule – saziņas līdzeklis
- II. Zviedru Vidzemes pasts Kurzemes hercogistē
- III. Kurzemes pasts: veidošanās, darbība, personāls
- IV. Hercogistes pasta finanses
- V. Pasta ceļš Jelgava–Liepāja–Mēmele
- VI. Pasta ceļi Jelgava–Kuldīga–Ventspils, Jelgava–Bauska–Dignāja un Jelgava–Tukums–Kandava–Sabile
- VII. Strīdi par pasta tranzītu Kurzemē
- VIII. Braucošais pasts un pasažieru transports
- IX. Ceļu tehniskais stāvoklis
- X. Pasts Kurzemes guberņā

Atbilstoši ekspozīcijas tematiskajām grupām veidots arī izstādes katalogs, kurā sniegts konspektīvs dokumentu raksturojums.

VĒSTULE – SAZIŅAS LĪDZEKLIS

1. Mūrniekmeistara Johima Rēdigera (*Rediger*) no Kuldīgas uz Jelgavu hercogam Frīdriham Kazimiram pa pastu sūtīta vēstule ar pastmeistara atzīmēm. 1696. gada 20. aprīlis. *554.f., 3. apr., 1051. l., 188. lp.*
2. No Ventspils uz Jelgavu hercoga grāmatvedim Kristofam Kalavam (*Kalau*) pa pastu sūtīta vēstule ar pastmeistara atzīmēm. 1697. gada 15. augusts. *554.f., 3. apr., 1051. l., 229. lp.*
3. No Ventspils uz Jelgavu hercogam Frīdriham Kazimiram pa pastu sūtīta vēstule ar pastmeistara atzīmēm. 1697. gada 23. decembris. *554.f., 3. apr., 1051. l., 248. lp.*
4. Rīgas pilsētas rātes hercogam Frīdriham Vilhelmam pa pastu sūtīta vēstule ar pastmeistara atzīmēm. 1698. gada 14. novembris. *554.f., 3. apr., 1051. l., 257., 258. lp.*
5. No Dancigas uz Jelgavu hercogam Ferdinandam pa pastu sūtīta vēstule ar pastmeistara atzīmēm. 1700. gada 2. marts. *554.f., 2. apr., 2902. l., 19. lp.*
6. Pastmeistara Samuela Ernsta Kalava (*Kalau*) no Ventspils uz Jelgavu pa pastu sūtīta vēstule ar pastmeistara atzīmēm. 1701. gada 21. aprīlis. *554.f., 2. apr., 2902. l., 25. lp.*
7. Heinriha Gotlība Krausa (*Krauß*) no Rīgas uz Jelgavu pastmeistaram Davidam Hartmanim (*Hartmann*) pa pastu sūtīta vēstule ar pastmeistara atzīmēm. 1710. gada 26. oktobris. *554.f., 3. apr., 2080. l., 4. lp.*
8. Heinriha fon Fītinghofa (*Vietinghoff*) no Rīgas uz Jelgavu pa pastu sūtīta vēstule ar pastmeistara atzīmēm. 1715. gada 7. augusts. *554.f., 3. apr., 301. l., 31., 32. lp.*
9. Hercogienes Šarlotas–Sofijas uz Jelgavu Kristianam fon dem Brinkenam (*Brincken*) pa pastu sūtīta vēstule ar pastmeistara atzīmēm. 1720. gada 10. aprīlis. *554.f., 3. apr., 177. l., 127., 128. lp.*
10. Johana Holandera (*Hollander*) no Rīgas uz Jelgavu Krievijas cara ģenerālkomisāram Jelgavā Bestuževam-Rjuminam (*Бестужев-Рюмин*) pa pastu sūtīta vēstule ar pastmeistara atzīmēm. 1723. gada 24. janvāris. *554.f., 2. apr., 2944. l., 25. lp.*
11. No Jelgavas uz Kuldīgu virspilskungam Karlam Johanam Gustavam fon Rādenam (*Rhaden*) pa pastu sūtīta hercoga Pētera pavēle ar pastmeistara atzīmēm. 1785. gada 7. maijs. *554.f., 2. apr., 2905. l., 40. lp.*
12. Kurzemes guberņas rietumdaļas pasta ceļu karte un jaunprojektētā dzelzceļa līnija. 1902. *50.f., 1. apr., 152. l., 44. lp.*

ZVIEDRU VIDZEMES PASTS KURZEMES HERCOGISTĒ

Zviedrijas saimnieciskais uzplaukums 17. gadsimtā un aktīvā ārpolitika radīja nepieciešamību pēc regulāriem, drošiem sakariem un arī priekšnoteikumus to attīstībai. Līdz ar Vidzemes iekļaušanu Zviedrijas sastāvā par centrālo mezglu sakaru nodrošināšanai starp Stokholmu un Baltijas provincēm kļuva Rīga. Labi organizēta sakaru sistēma kļuva īpaši vajadzīga pēc Zviedrijas iesaistīšanās Trīsdesmit gadu karā, kad pasta līniju tīklu izveidoja arī "Zviedrijas Karaliskās Majestātes ieceltais Vidzemes un Prūsijas pastmeistars" Jakobs Bekers (Becker). Kā liecina viņa 1632. gada 28. septembrī Tērbatā publicētā Pasta instrukcija, šī sakaru sistēma sniedza korespondences apmaiņas iespējas no Rīgas uz ziemeļiem līdz Rēvelei, uz rietumiem līdz Amasterdamai un uz dienvidiem līdz Venēcijai. Jaunajā pasta shēmā būtiska loma bija Kurzemi šķērsojošajam pasta ceļam Rīga–Mēmele.

Hercogistē Bekera iniciatīvu uzņēma pozitīvi un atbalstīja. Par galveno satiksmes mezglu kalpoja Jelgavā iekārtotais pasta kantoris. Ceļā no Jelgavas līdz Mēmelei zirgu maiņas punkti atradās Dobelē, Blīdenē, Saldū, Skrundā, Durbē, Grobiņā, Liepājā, Rucavā, Sventā. Nedaudz vēlāk, izveidojot sakarus ar Ventspili, zirgu maiņas punktus iekārtoja arī Kuldīgā un Ventspilī. Zviedru pastniekiem tika garantētas brīvas un netraucētas pārvietošanās tiesības un bezmaksas pārceļšana pāri upēm. Izniedzot īpašu privilēģiju, hercogs viņus atbrīvoja no vietējām klaušām un nodevām. Bekera pasta kurjeri, saņemot noteiktu atalgojumu, pārvadāja ne vien Kurzemes privātpersonu, bet arī hercoga korespondenci. Vairāki zviedru pasta ierēdņi pārcēlās dzīvot Kurzemē un iekārtoja šeit savas saimniecības. Tā Skrundas zirgu maiņas punktā uz dzīvi apmetās pasta jātnieks Hanss Urbāns (Hans Urbahn).

Zviedru pasta brīvu un netraucētu darbību hercogistē garantēja vairāki starpvaldību līgumi. Līdz ar to hercogiste ieguva plašas korespondences apmaiņas iespējas ar Rīgu un Vidzemi, Igauniju, Zviedriju un Rietumeiropas valstīm, sākot ar 1668. gadu, arī ar Maskavu un Krievijas Eiropas daļas lielākajiem centriem. Kurzemi šķērsojošie pasta ceļi veidoja nozīmīgu posmu labi organizētajā zviedru sakaru sistēmā, kas aptvēra lielāko daļu no Baltijas jūras piekrastes.

- 1. Zviedru ierēdņa Honora Verdeleca (Werdeletz) vēstule hercogam Frīdriham par atļauju pārvadāt pastu Kurzemes teritorijā. 1626. gada 20. oktobris. 554. f., 2. apr., 2899. l., 17. lp.**

Autors izsaka pateicību hercogam par vēstuli, ar kuru viņam atļauts brīvi pārvadāt pastu hercogistes teritorijā, kā arī par sagādāto un Bauskā nogādāto pārtiku. Vardelecs paskaidro, ka Kurzemē ir ienācējs un nepārzina vietējās tradīcijas, bez tam viņam savā darbā jāievēro zviedru armijas virspavēlnieka rīkojumi un norādījumi, kas ietekmēs arī hercoga korespondences transportu.

- 2. Jakoba Bekera izstrādātā un Tērbatā publicētā pasta instrukcija. 1632. gada 28. septembris. Kopija. Oriģināls atrodas Zviedrijas Valsts arhīvā Stokholmā.**

Dokuments apliecina regulāras sakaru organizācijas izveidošanos Vidzemē, kas sniedza korespondences apmaiņas iespējas ziemeļos līdz Rēvelei, rietumos līdz Amasterdamai un dienvidos līdz Venēcijai. Pastniekiem vajadzēja kursēt pēc noteikta laika grafika, neatkarīgi, vai ceļā došanās brīdī pastasomā vēstules bija vai ne. No Rīgas pasts uz Jelgavu, Liepāju, Mēmeli, ar kuru varēja nosūtīt vēstules uz vācu zemēm un Amsterdamu, kā arī uz Toruņu, Varšavu, Vīni, Nirnbergu, Venēciju, izgāja piektdienas rītos plkst. 9.00; uz Valmieru, Tērbatu, Pērnavu un Rēveli – pirmdienās

plkst. 10.00; Rīgā pasts no Rietumeiropas un Kurzemes pienāca ceturtdienas pēcpusdienās, bet no Igaunijas un Vidzemes – sestdienas pēcpusdienās. Samaksājot instrukcijā noteikto taksi, šo pastu varēja izmantot jebkurš Vidzemes un Kurzemes iedzīvotājs.

3. Vidzemes gubernatora kancelejas apliecinājums par hercoga Frīdriha vēstules saņemšanu. 1635. gada 25. augusts. 554. f., 1. apr., 166. l., 15. lp.

Vidzemes gubernātas kancelejas vārdā Otto fon Sakens (Sacken) apliecinājis, ka Kurzemes hercoga Frīdriha Vidzemes ģenerālgubernatoram Bengtam Oksenšernam (Oxsenstjerna) adresētās vēstules Rīgā pienākušas un tiks nosūtītas tālāk adresātam.

4. Kaspara Dreilinga (*Dreilingk*) no Rīgas sūtītā vēstule hercogam Jēkabam ar pastmeistara atzīmēm par sūtījuma svaru un maksu. 1647. gada 16. marts. 554. f., 1. apr., 166. l., 2. lp.

5. Jakoba Bekera izstrādātā shēma pasta kursēšanai no Rīgas līdz Abo (Turku). 1648. Kopija. *Origināls Zviedrijas Valsts arhīvā Stokholmā.*

Shēmā paredzēts, ka pastnieks no Rīgas izjāj sestdienas pēcpusdienās, plkst. 6.00, no Valmieras – svētdienas pēcpusdienās, plkst. 6.00, no Tērbatas – pirmdienas pēcpusdienās, plkst. 6.00 utt., sasniedz Abo nākošās nedēļas trešdienā, plkst. 6.00 no rīta. Atpakaļceļā no Abo pastniekiem jānodas pirmdienas pēcpusdienā, plkst. 6.00, lai nākošās nedēļas piektdienā sasniegtu Rīgu.

6. Zviedrijas karalienes Kristīnas pavēle par pasta ceļa Rīga–Abo (Turku) nodošanu Jakoba Bekera pārziņā. 1648. Kopija. *Origināls Zviedrijas Valsts arhīvā Stokholmā.*

Pavēlē noteikts, ka Rīgas un Vidzemes pastmeistara Jakoba Bekera pārziņā tiek nodots pasta ceļš Abo–Rēvele–Pērnavā–Rīga. Viņam šeit jāizveido nepieciešamie pasta kantori un zirgu maiņas punkti un jānodrošina regulāra, reizi nedēļā kursējoša pasta satiksme.

7. Jakoba Bekera izstrādātā shēma pasta kursēšanai no Mēmeles līdz Dancigai. 1651. Kopija. *Origināls Prūsijas kultūras mantojuma slepenajā arhīvā Berlīnē–Dālemā.*

Rīgas pastmeistara Jakoba Bekera pašrocīgi rakstītā pasta kursēšanas shēma regulē pastnieku darbību ceļa posmā no Mēmeles līdz Dancigai un atpakaļ. Paredzēts, ka pasts no Mēmeles iziet pirmdienas un ceturtdienas rītos, tikko atslēgti vārti, neatkarīgi no tā, vai pasts no Rīgas pienācis vai ne, jo otrdienās un piektdienās tūlīt pēc vārtu atslēgšanas ap plkst. 7.00 no rīta pastam jāpienāk Kēnigsbergā. No šejienes otrdienās un piektdienās precīzi plkst. 9.00 pasts dodas uz Pilavu, lai vēl tās pašas dienas vakarā pastnieks varētu pārcelties pāri jūras šaurumam. Jājot cauru nakti, nākošās trešdienas un sestdienas vakarā, pastniekiem jāierodas Dancigā.

Atpakaļceļā no Dancigas pastniekiem jānodas katru trešdienas un sestdienas rītu, lai, jājot pa minēto maršrutu, ceturtdienas un svētdienas vakaros pirms vārtu slēgšanas ap plkst. 4.00 pēcpusdienā sasniegtu Mēmeli. Mēmelē pasta pienākšanu jau gaidīja Rīgas pastnieki, lai saņemtu no Rietumeiropas nākošos sūtījumus.

8. Rīgas pastmeistara zīmogs. Lietots uz Jakoba Bekera (*Becker*) sievas Margaretas Bekeres, dzim. Gīzes (*Giese*) vēstules hercogam Jēkabam. 1654. 554. f., 1. apr., 602. l., 20. lp.

9. Hauptmaņa, kapteinleitnanta Mirbaha (*Mirbach*) vēstule hercogam Jēkabam par zviedru pasta kursēšanu no Rucavas līdz Mēmelei. Rucavā, 1661. gada 5. aprīlis. 554. f., 3. apr., 2067. l., 11. lp.

Tā kā zviedru pasts pilnībā neapmierina vietējās vajadzības, autors ierosina hercogam korespondences transportam izveidot savu pasta līniju. Šim nolūkam būtu vajadzīgs viens pastnieks, kas regulāri transportētu pastu no Mēmeles uz Grobiņu. Viņam katru svētdienas un trešdienas pēcpusdienu jābūt Mēmelē un, jājot bez pārtraukuma cauru nakti, sūtījumi jānogādā Bārtā.

10. Hercoga Jēkaba atļauja zviedru pasta jātniekam izmantot zemesgabalu Skrundā. 1668. gada 15. augusts. 554. f., 1. apr., 893. l., 58. lp.

Hercoga Jēkaba pašrocīgi parakstītais dokuments apliecina, ka Hanss Urbāns tiesīgs arī turpmāk izmantot viņam agrāk piešķirto zemesgabalu Skrundā, par ko viņam kārtīgi un uzticami jātransportē kurzemnieku vēstules un pasta saiņi.

11. Ziņas par zviedru pastnieka Kurzemē Hansa Urbāna (*Urbahn*) biogrāfiju un dienestu. 1685. gada 28. aprīlis. 554. f., 1. apr., 893. l., 51., 52. lp.

Dokumenta sastādīšanas laikā Hans Urbāns, kurš dzimis 1615. gadā Piltenē, bija jau 70 gadu vecs. Viņa ģimene Kurzemē iecēļojusi no Silēzijas, kur dzimis vectēvs, tēlnieks Urbāns. 17. gadsimta 40. gados Urbāns iestājās Jakoba Bekera dienestā un apmetās uz dzīvi Skrundas zirgu maiņas punktā. Pirms tam viņš kalpoja par Prūsijas pasta kurjeru Kēnigsbergā.

12. Zviedru pasta ceļu loks ap Baltijas jūru. 17. gadsimta beigas.

Zviedru pasta līnijas aptvēra gandrīz visu Baltijas jūru. Vienīgais izņēmums bija posms no Mēmeles līdz Štetīnai, ko pārzināja Prūsijas–Brandenburgas sakaru organizācija. Kaut hercogiste aktīvi pretojās, zviedru pastnieki nodrošināja tranzīta pasta darbību arī Kurzemē.

13. Kurzemes pasta ceļu shēma. 17. gadsimta beigas.

Hercogistes pasts 17. gadsimta beigās kursēja pa maršrutu: Jelgava–Dobele–Blīdene–Saldus–Skrunda–Grobiņa–Liepāja–Svēte–Mēmele, no Skrundas veda pasta ceļš Kuldīga–Ventpils.

Zviedru tranzīta pasts kursēja pa maršrutu: Jelgava–Dobele–Ezere–Embūte–Bārta–Rucava–Mēmele.

KURZEMES PASTS:

VEIDOŠANĀS DARBĪBA PERSONĀLS

Vairāk politisku kā praktisku motīvu vadīts, 1684. gadā Kurzemes hercogs Frīdrihs Kazimirs uzsāka hercogistes pasta veidošanu. Organizētas sakaru sistēmas šajā laikā darbojās vairumā Eiropas valstu, pasts bija kļuvis par vienu no valstiskuma apliecinājumiem. Ļoti svarīgs bija kurjeru uzticamības un korespondences drošības faktors.

Regulārus, no zviedriem neatkarīgus sakarus vairāki Kurzemes bruņniecības pārstāvji centās izveidot jau 17. gs. 60. gadu sākumā. Viens no pasākuma iniciatoriem bija Rucavas muižas pārvaldnieks kapteinis fon Mirbahs (Mirbach). Daļa taisnības bija arī kurzemnieku sūdzībām par zviedru Vidzemes pasta darbības pasliktināšanos, pastnieku nolaidību un dzeršanu.

Kurzemes pasta izveidošanai un pārvaldīšanai hercogs Frīdrihs Kazimīrs 1684. gadā uz Jelgavu ataicināja Kēnigsbergas pasta kantora rakstvedi Georgu Heinrihu Pfankuhu (Pfankuch) un iecēla viņu par Kurzemes pasta virsdirektoru. Organizācija sāka darboties 1685. gada martā. Pasta darbībai tika saglabāta iepriekšējā Jakoba Bekera izveidotā pasta ceļu struktūra. Galvenais hercogistes pasta kantoris atradās Jelgavā, no kurienes kurjeri devās uz Dobeli, Blīdeni, Saldu, Skrundu, Grobiņu, Liepāju, Sventu un Mēmeli. Otrs ceļa virziens gāja no Jelgavas uz Kuldīgu un tālāk uz Ventspili.

Kurzemes pasta loma ievērojami pieauga hercoga Ernsta Johana Birona (Biron) valdīšanas laikā. Viņa politiskā ietekme Krievijas galmā ļāva hercogistes pastam pārņemt arī impērijas pasta rietumu tranzīta funkcijas: Kurzemes sakaru organizācijai uzticēja Maskavas, Sanktpēterburgas un Rīgas korespondences transportu no Jelgavas līdz Mēmelei. Jaunā situācija palielināja darba intensitāti, prasīja nostiprināt organizācijas saimniecību un darba disciplīnu. Krievijas un Rietumeiropas valstu aktīvā korespondence būtiski papildināja hercogistes pasta kases ienākumus.

- 1. Hercoga Frīdriha Kazimīra vēstule Kēnigsbergas pastmeistaram par Kurzemes pasta tālāknosūtīšanu uz Rietumeiropas valstīm. 1684. gada 18. decembris. 5759. f., 2. apr., 214. l., 1. lp.**

Hercogistes kameras grāmatvedis Kalavs (Kalau) ziņojis, ka Kēnigsbergas pastmeistars aizturējis un nosūtījis atpakaļ hercoga un viņa kalpotāju vēstules, savu rīcību pamatojot ar savlaicīgi nesamaksātu porto naudu. Tā kā parāds samaksāts, hercogs, piedraudot sūdzēties augstākās instancēs, lūdz pastu bez kavēšanās nosūtīt tālāk Rietumeiropas adresātiem.

- 2. Polijas karaļa Johana Sobieska (Sobieski) apliecinājums hercogistes pasta tiesībām Kurzemē. 1685. gada 11. jūnijs. 554. f., 1. apr., 893. l., 115. lp.**

Dokumentā uzsvērts hercogistes pasta izveidošanās nozīmīgums un ieteikts valdībai darīt visu iespējamo tā darbības uzlabošanai un nostiprināšanai.

- 3. Pastmeistara Johana Konrāda (Konrad) apliecinājums par naudas pārsūtīšanu no Liepājas pasta kantora uz Frankfurti pie Oderas. 1688. gada 3. augusts. 554. f., 3. apr., 2067. l., 21. lp.**

Pastmeistars apliecinājis, ka Johans fon Manteifels, nosūtīšanai Frīdriham Vilhelmam fon den Brinkenam (Brincken) uz Frankfurti pie Oderas, iemaksājis Liepājas pastakantorī 127 Alberta valsts dālderus un 30 dukātu, kā arī samaksājis nepieciešamo porto – 13 florēnus 22 ½ grašus.

- 4. Kurzemes pastmeistara Georga Heinriha Pfankuha (Pfankuch) vēstules hercogam Frīdriham Kazimīram par nekārtībām Liepājas pasta kantorī. 1689. gada 29. marts un 1690. gada 22. decembris. 554. f., 3. apr., 2067. l., 22., 24. lp.**

Kļuvis zināms, ka vairāku muižnieku Liepājas pastakantorī nosūtīšanai dažādām personām iemaksātā nauda savus adresātus nav sasniegusi. Pasta organizācijas pastāvēšanas būtisks noteikums ir pastmeistaru godīgums, tādēļ šajā lietā nepieciešama rūpīga izmeklēšana. Hercogistes pastmeistars lūdz Frīdriha Kazimīra palīdzību, lai pret Liepājas pastmeistaru Konrādu ierosinātu krimināllietu un piespiestu viņu cietušajiem zaudējumus atlīdzināt.

Otrajā vēstulē izteikta neapmierinātība ar jaunā Liepājas pastmeistara Samuela Ernsta Kalava darbu: konstatēts, ka vietējie tirgotāji nereti ignorē pastu un par alus stopu ņem līdzīgu privātpersonu vēstules, tādejādi radot pastam materiālus zaudējumus.

- 5. Kurzemes pasta direktora Henriha Pfankuha (Pfankuch) ziņojums hercogam Frīdriham Kazimīram par Skrundas pasta staciju. 1693. gada 24. augusts. 554. f., 1. apr., 893. l., 131. lp.**

Autors ziņo, ka 1684. gada 21. decembrī, noslēdzot līgumu, par Skrundas pastmeistaru iecelts Kaspers Boms (Bohm). Pastmeistara (kurš 1693. gadā jau miris) rīcībā tika nodota kantora ēka un nodrošināts nepieciešamais uzturs. Kaut dienesta pienākumi pildīti kopš 1685. gada 1. marta, kad sāka darboties hercogistes pasta

organizācija, algu viņš tomēr vēlējies saņemt par visu gadu. Strīds ieildzis un tiesāšanos turpina arī viņa mantinieki.

6. Liepājas krasta fogta un pastmeistara Mihaela Ruprehta (*Ruprecht*) dzimtas ģerbonis. Piešķirts Romā, 1695. gada 29. aprīlī. 5561.f., 2. apr., 232. l.

7. Hercoga Frīdriha Vilhelma pavēle par Johana Meita (*Meyt*) iecelšanu hercogistes pastmeistara amatā. 1698. gada 31. janvārī. 554.f., 3. apr., 2066. l., 32. lp.

Johans Meits 14 gadu bijis hercogistes kameras sekretārs, savu dienestu veicis apzinīgi un uzticīgi. Ieceļot par hercogistes pastmeistaru, Meitam tiek uzdots sagatavot hercoga korespondenci un ziņojumus uz ārzemēm kā vācu, tā arī franču un angļu valodā. Viņam jārūpējas, lai hercogistes pasts būtu labi organizēts, regulārs un drošs, lai vietējie pastmeistari apzinīgi pildītu savus pienākumus, ievērotu pasta takses un regulāri iesniegtu atskaites par izlietotajiem līdzekļiem. Meitam jaunie pienākumi jāsadzīvo pildīt no 1698. gada 1. februāra, noteiktā gada alga – 150 Alberta dālderu, bez tam vēl piešķirts 50 Alberta dālderu pasta rakstveža algošanai. Nauda pastmeistaram jāiekasē katru kvartālu no pasta ienākumiem, sastādot un iesniedzot hercogistes kamerā attiecīgu rēķinu.

8. Pasta pavadkarte sūtījumiem no Mēmeles uz Ventspili. 1710. gada 27. jūlijs. 554.f., 3. apr., 2072. l., 11. lp.

Pavadkarte apliecina, ka no Mēmeles uz Ventspili nosūtītas desmit vēstules, minēti arī nosūtītāju vārdi, sūtījuma svars un maksa.

9. Liepājas pastmeistara Teodora Rackija (*Radsky*) vēstules hercogam Ferdinandam. 1711. gada 3. un 5. decembris. 554.f., 3. apr., 2903. l., 18.–21. lp.

Pastmeistars sūdzas par sliktajiem materiālajiem apstākļiem un lūdz palīdzību parādu piedzišanai. Norāda, ka pasts kursē slikti, un regularitāte panākama ar lielām grūtībām.

10. Hercogistes pasta Jelgava–Mēmele kursēšanas grafiks. 1714. 554.f., 3. apr., 2067. l., 305. lp.

Grafikā paredzēts, ka pasts no Jelgavas iziet katru pirmdienu un piektdienu plkst. 10.00 no rīta, līdz ņemot vēstules no Maskavas, Vidzemes un Zemgales. Dobeli pasts sasniedz plkst. 2.00 pēcpusdienā, Auci – plkst. 6.00 vakarā, Saldu – plkst. 10.00 vakarā, no kurienes nekavējoties dodas tālāk un plkst. 2.00 naktī pienāk Skrundā, kur saņem vēstules no Kuldīgas, Ventspils u.c. Kurzemes vietām un plkst. 3.00 naktī dodas tālāk. Drogas krogā pasts ierodas plkst. 8.00 no rīta, Durbē – 11.00 priekšpusdienā. Otrdienās un sestdienās plkst. 2.00 pēcpusdienā pasts sasniedz Liepāju, no kurienes iziet plkst. 4.00 pēcpusdienā, sasniedz Virgas krogu plkst. 8.00 vakarā, Svēti – plkst. 12.00 naktī un trešdienās un svētdienās no rīta nonāk Mēmelē.

Katru svētdienas un ceturtdienas pēcpusdienu plkst. 6.00 pasts iziet no Mēmeles un, kursējot pa iepriekš aprakstīto maršrutu, otrdienās un sestdienās plkst. 9.00 no rīta sasniedz Jelgavu.

11. Kuldīgas pastmeistara Matiasa Borrā (*Borra*) ziņojums par Kuldīgas–Ventspils pasta darbību. 1714. 554.f., 3. apr., 2067. l., 303. lp.

Regulāru pasta darbību no Kuldīgas līdz Ventspilij nodrošināt grūti, jo Ziemeļu kara laikā un mēra epidēmijā ļoti daudz cilvēku gājis bojā. No kuršu ķoniņu Dragūnu (uzturēja pastu no Skrundas līdz Kuldīgai) 30 cilvēku lielās saimniecības palikuši tikai pieci cilvēki, bet no Sausgaļiem (uzturēja pastu no Kuldīgas līdz Ventspilij) dzīvs palicis tikai pastnieks Salms ar sievu un dēlu. Dragūni pēc divu palīgu saņemšanas ar saviem pienākumiem varēs tikt galā, bet Sausgaļu stāvoklis, kuru mājas atrodas pie ceļa, un tās vēl arvien posta garām maršējošās armijas daļas, ir ļoti smags, viņiem nepieciešama palīdzība.

12. Pasta līnijas Jelgava–Mēmele ierīkošanas shēma. 1714. 554.f., 3. apr., 2065. l., 81. lp.

Dokumentā minēti nepieciešamie pastakantori un zirgu maiņas punkti, norādīts attālums starp tiem, pastnieku un zirgu skaits, kā arī aprēķināti līdzekļi līnijas iekārtošanai.

13. Liepājas krasta fogta un pastmeistara Mihaela Ruprechta (*Ruprecht*) vēstule Krievija cara generālkomisāram Jelgavā Bestuževam-Rjuminam (*Бестужев-Рюмин*) par veiktajiem pasākumiem avarējušā kuģa glābšanā. 1723. gada 12. marts. 554. f., 2. apr., 2944. l., 55. lp.

Autors ziņo, ka avarējušo kuģi īpašniekam varēs nogādāt tikai pēc hercoga pavēles saņemšanas un pēc tam, kad būs samaksāts atlīdzinājums piekrastes zemniekiem par sniegto palīdzību.

14. Hercoga Ernsta Johana Birona (*Biron*) izdots Kurzemes pasta darbības nolikums. 1739. gada 1./12. maijs. 554. f., 1. apr., 893. l., 177.–190. lp.

Pavēles izdošanas pamats ir hercogistes pasta panāktā vienošanās ar Krievijas valdību par tranzīta pasta funkciju pārņemšanu, kas radīja jaunu pagriezieni hercogistes sakaru organizācijas attīstībā. Pavēlē uzsvērti nosacījumi hercogistes pasta veiksmīgākai attīstībai un straujākam progresam. Reglamentā uzsvērtas sakaru organizācijas darbības uzlabošanai nepieciešamās jomas: personālsastāvs (noteiktas pastmeistaru un pastakantoru kalpotāju, pastnieku u.c. tiesības un pienākumi), pasta ienākumi, takses, pastakantoru ēku un ceļu stāvoklis utt.

14. Skrudas pastmeistara ziņojums par pastmeistara uniformas izgatavošanai izlietotajiem līdzekļiem. 1777. gada 18. janvāris. 554. f., 3. apr., 2066. l., 116. lp.

Skrudas pastnieku vajadzībām izgatavoti divi uniformas svārki no zila audekla ar sarkanu apkakli un uzšuvēm, sarkana auduma kamzolis un kapuce. Meistaram par šo pasūtījumi samaksāti 14 florēnu 12 graši.

15. Hercogistes pastakantora lielais zīmogs. 18. gadsimta 2. puse. 554. f., 1. apr., 2413. l., 265. lp.

16. Hercoga Pētera laikā lietotie Kurzemes pasta zīmogi. 18. gadsimta beigas. 5759. f., 2. apr., 284. l., 203. lp.

HERCOGISTES PASTA TAKSES un FINANSES

Hercogistes pasta ienākumu avots bija klientu maksājumi. Ar hercogistes pastu varēja nosūtīt vēstules, preses izdevumus, kā arī naudu un vērtslietas. Par parastu, t.i., vienu loti smagu vēstuli, kas gāja no Jelgavas līdz Dobelei, 17. gadsimtā bija jāmaksā pusotru grasi, līdz Skrundai – 6, līdz Liepājai – 9, bet līdz Mēmelei – 12 graši. Avīžu sūtījumi bija uz pusi lētāki. Vienas mārciņas smagu zelta vai sudrablietu nosūtīšana no Jelgavas līdz Mēmelei izmaksāja 45 grašus, bet, pārsūtot sudraba naudu, no katriem 100 valsts dālderiem pasts saņēma 90 grašus. Zelta naudas sūtīšana bija uz pusi lētāka. 18. gadsimtā, pielāgojot laika prasībām, takses jeb t.s. porto maksājumi tika mainīti.

Katra pastmeistara pienākumos ietilpa rūpīgi reģistrēt visus sūtījumus, norādot to svaru un iekasēto porto. Par ienākumiem un izdevumiem vajadzēja iesniegt sīku kvartāla atskaiti galvenajam pastakantorim Jelgavā.

Pasta uzturēšanā bija iesaistītas arī hercogistes muižas. Atkarībā no arklu skaita visām privātajām un hercoga muižām sakaru organizācijas vajadzībām bija jāmaksā noteikta naudas summa un jānodod naturālās nodevas, to lielums mainījās atbilstoši hercogistes saimnieciskajam stāvoklim un pasta vajadzībām.

1. **Hercoga Frīdriha Kazimira rīkojums par pasta taksēm Kurzemē. 1695. gada 28. decembris. 554. f., 3. apr., 2063. l., 1. lp.**

Pavēle reglamentē maksu par vēstuļu nosūtīšanu hercogistē un ārpus tās robežām. Samaksa noteikta proporcionāli sūtījuma svaram un attālumam. Iespieddarbu nosūtīšana – uz pusi lētāka. Ar korespondences pārvadāšanu drīkstēja nodarboties tikai pasts, vēstules dot līdzī privātpersonām bija stingri aizliegts. Pasta takses pielāgotas atsevišķiem ceļa posmiem: Jelgava–Kuldīga – 6 graši, Jelgava–Ventspils – 9 graši, Skrunda–Kuldīga – 3 graši, Skrunda–Ventspils – 6 graši, Liepāja–Kuldīga – 6 graši, Liepāja–Ventspils – 9 graši, Kuldīga–Ventspils – 4 ½ graši. Atšķirīga maksa noteikta par zelta, sudraba, naudas un dārglietu transportu.

2. **Hercoga kameras pavēle par nepieciešamību muižām nodrošināt Kurzemes pasta kantorus. 1714. gada 10. janvāris. 554. f., 3. apr., 2067. l., 81. lp.**

Pavēle nosaka, ka privātajām, kā arī hercoga muižām līdz mēneša beigām noteikti jānogādā pastastacijās agrāk noteiktās nodevas un nauda.

3. **Hercoga Ferdinanda rīkojums par pasta taksēm Kurzemē. 1714. 554. f., 3. apr., 2072. l., 9. lp.**

Pavēle reglamentē maksu par vēstuļu nosūtīšanu hercogistē un ārpus tās robežām. Samaksa tiek noteikta proporcionāli sūtījuma svaram un attālumam. Iespieddarbu nosūtīšana – uz pusi lētāka. Atšķirīga maksa noteikta par zelta, sudraba, naudas un dārglietu transportu.

4. **Pasta līnijas Jelgava–Mēmele uzturēšanas izdevumi. 1714. 554. f., 3. apr., 1067. l., 309. lp.**

Pasta uzturēšanai privātajām, kā arī hercoga muižām no katra ¼ arkla jāmaksā astoņi Alberta graši, bez tam vēl jānodod viens kilmets auzu un divi birkavi siena. Naturālās nodevas varēja aizstāt ar 15 Alberta grašiem. Katrai pastastacijai bija izveidots noteikts t.s. ekonomiskais apgabals ar 4 līdz 15 muižām, kurām attiecīgajai pastastacijai jāpiegādā valdības norādītās nodevas.

5. **Hercogistes pasta kantora uzturēšanas izdevumi. 1714. 554. f., 3. apr., 2065. l., 79., 80. lp.**

Dokumentā detalizēti norādītas pasta kalpotāju algu un apģērba, pasta inventāra, zirgu, kantora telpu nomas un uzturēšanas izmaksas. Jelgavas pasta kantora gada kopējie izdevumi ir 395 Alberta dālderu, posma Jelgava–Dobele uzturēšana gadā izmaksā 330 Alberta dālderu 68 grašus, Dobele–Saldus – 41 Alberta dālderis 25 graši, Saldus–Skrunda – izdevumus sedza Saldus muiža, Skrunda–Durbe – 30 Alberta dālderu, Durbe–Liepāja – 36 Alberta dālderu 30 grašu, Liepāja–Mēmele – 66 Alberta dālderu 60 grašu.

6. **Skrundas pasta kantora žurnāls. 1718. 554. f., 3. apr., 2077. l., 16.–71. lp.**

Ierakstus pastakantora grāmatā izdarījis Skrundas pastmeistars Johans Kazimirs Brants (Brandt). Regulāri, katru dienu, pienākošajam un nosūtāmajam pastam reģistrēti korespondences nosūtītāji, norādīts sūtījuma svars un maksa. Piem., piektdien, 1718. gada 1. aprīlī pienācis pasts: 1) no Kuldīgas – 2 vēstules (nosūtītāji – Reke, Brinkens, katra vēstule 1 loti smaga, takse – 3 graši); 2) no Liepājas – 4 vēstules (nosūtītāji – Brinkena kundze, Ādams Bušs, Andreass Palluhs, Bages kundze, sūtījumi 1 un 2 lotes smagi, takse – 6 un 7 ½ graši); 3) no Mēmeles – 2 vēstules (Barons de Knige, Brants, katrs sūtījums 2 lotes smags, takse 60 un 12 graši); 4) no Jelgavas – 8 vēstules (Johans Ernsts Nolde, Koškuls, Fītinghofs, Flatairs, Brants, Fabriciuss, Hāgens, Rosens, katra vēstule 1 loti smaga, takse 9 graši). Pasts nosūtīts: 1) uz Jelgavu – 1 vēstule (nosūtītājs – Greverns, dienesta sūtījums); 2) uz Liepāju – 2 vēstules (nosūtītāji Rackis, Planders, porto – 22 ½ graši un 6 graši), 3) uz Mēmeli – 2 vēstules (nosūtītājs Korfs, Grūbe, porto – 12 graši), 4) uz Mēmeli – vēstuļu nav, 5) uz Ventspili – vēstuļu nav.

7. Hercogistes virspadomnieku rīkojums par pasta uzturēšanas nodevām. 1718. gada 14. februāris. 554. f., 1. apr., 893. l., 157. lp.
Rīkojums nosaka, ka pasta organizācijas uzturēšanai privātajām, kā arī hercoga muižām no katra ¼ arkla hercoga kamerā jāiemaksā 15 Alberta graši, bet no ½ arkla – 30 Alberta grašu.
8. Skrundas pastmeistara Jirgena Izernhāgena (*Isernhagen*) atskaite par ienākumiem un izdevumiem. 1731. gada 29. jūnijs. 554. f., 2. apr., 3174. l., 134. lp.
Atskaite aptver laiku no 1731. gada 1. janvāra līdz 29. jūnijam. Kopējie kantora ienākumi – 302 florēni, izdevumi – maksājumi Drogas pastastacijai par zirga uzturēšanu, pastmeistara alga, sveču, papīra, lakas u.c. kantora preču iegāde – 139 florēni, 27 graši.
9. Ventspils pasta kantora žurnāls. 1738.–1740. 554. f., 3. apr., 2128. l., 1.–63. lp.
Dokumentā regulāri, katru dienu, pa maršrutiem reģistrētas no Ventspils pastakantora nosūtītās vēstules. Minēts nosūtītāja vārds, vēstules svars, porto lielums. Piem., 1738. gada 2. aprīlī: 1) ar pastu, kas iet uz Mēmeli nosūtītas 4 vēstules, par katru samaksāti 15 graši, 2) uz Liepāju – 2 vēstules, katra 18 graši, 3) uz Jelgavu – 3 vēstules, divas dienesta, par trešo samaksāti 27 graši, 4) uz Kuldīgu – 3 vēstules, divas dienesta, par trešo samaksāti 4 ½ graši.
10. Hercoga Johana Ernsta Birona aptauja par porto izmaksām vēstuļu, naudas un dārglietu sūtījumiem. 1739. gada 24. aprīlis. 554. f., 3. apr., 12. l., 21. lp.
Hercoga uzdevumā Jelgavas pasta kantoris lūdz pārējiem Kurzemes pastmeistariem paziņot, cik lieli porto maksājumi tiek iekasēti par vēstuļu, dārglietu un naudas sūtījumiem.
11. Kuldīgas pastmeistara Mihela Henka (*Henck*) ziņojums par pasta reģistrācijas kārtību viņa vadītajā iestādē. 1739. gada 27. aprīlis. 554. f., 1. apr., 893. l., 193. lp.
Pastmeistars ziņo, ka Kuldīgas pastakantorī regulāri un precīzi tiek reģistrētas visas pienākošās un nosūtītās vēstules, to svars un iekasētā porto nauda. Par kopējiem ienākumiem viņš apsola hercogistes pastmeistaram iesniegt atskaiti kvartāla beigās.
12. Skrundas pastmeistara Jirgena Izerhāgena (*Iserhagen*) ziņojums par pasta taksēm. 1739. gada 27. aprīlis. 554. f., 1. apr., 893. l., 196. lp.
Pildot hercoga Ernsta Johana Birona pavēli, Skrundas pastmeistars ziņo, ka vienu loti smagas vēstules nosūtīšana no Skrundas uz Mēmeli maksā 12 grašu, uz Svēti – 6, uz Liepāju – 6, uz Grobiņu – 4 ½, uz Durbi – 3, uz Drogas krogu – 1 ½, uz Kuldīgu – 3, uz Ventspili – 6, uz Saldu – 1 ½, uz Blīdeni – 3, uz Dobeli – 6, uz Jelgavu – 6 grašus.
13. Ventspils pasta kantora žurnāls. 1757. 554. f., 3. apr., 2128. l., 194.–218. lp.
*Ierakstus žurnālā izdarījis pastmeistars Georgs Alberts Zīrke (*Siercke*). Regulāri, katru dienu, pakārtoti pasta maršrutiem reģistrēta pastakantorī ienākošā korespondence: minēts nosūtītāja vārds, sūtījuma svars un takse.*

PASTA CEĻŠ

JELGAVA-LIEPĀJA- MĒMELE

Svarīgākais hercogistes pasta ceļš gāja no Jelgavas, kur atradās galvenais pastakantoris, caur Dobeli, Blīdeni, Saldū, Skrundū, Grobiņu, Liepāju, Sventu uz Mēmeli. Pastakantori, kur pieņēma un izsniedza korespondenci, bija iekārtoti Saldū, Skrundā, Liepājā, pārējie sakaru mezgli kalpoja kā zirgu maiņas punkti. Pirmajos darbības gados katru ceļa posmu apkalpoja viens pasta jātnieks, kopš 1695. gada līnijā sāka darboties braucošais pasts, kas kopā ar korespondenci pārvadāja arī pasažierus.

Ziemeļu kara gados hercogistes pasta saimniecība tika izpostīta, un, karam beidzoties, sakaru līniju vajadzēja iekārtot no jauna. Sākotnēji katru ceļa posmu apkalpoja viens pastnieks, kurš pats arī turēja zirgu un rūpējās par nepieciešamo barību.

Pēc 1739. gada reformas hercogistes pastnieki pa Jelgavas–Mēmeles sakaru līniju sāka pārvadāt arī tranzīta korespondenci. Pieaugot sakaru intensitātei, vajadzēja palielināt kalpotāju un zirgu skaitu (pieci līdz seši zirgi katrā pastastacijā vai zirgu maiņas punktā), radīt kvalitatīvākus darba apstākļus vietējos pastakantoros.

Viens no svarīgākajiem ceļa mezgla punktiem bija Skrundas pastakantoris, kas koordinēja korespondences plūsmu arī Kuldīgas–Ventspils virzienā.

1. Pasta Mēmele–Liepāja pavadkarte. 1711. gada 8. oktobris. 554. f., 2. apr., 3174. l., 16. lp.

Pasts no Mēmeles izgājis 1711. gada 9. oktobra pēcpusdienā. Pastasomā bijuši 45 sūtījumi. Kā liecina takses, divi no tiem adresēti uz Liepāju, 15 – uz Jelgavu, bet pārējie – ārpus hercogistes robežām. Starp sūtījumiem bijušas arī piecas dienesta vēstules.

2. Mihaela Ruprehta (Ruprecht) priekšlikums pasta līnijas Jelgava–Mēmele darbībai. 1713. gada 28. oktobris. 554. f., 3. apr., 2065. l., 25. lp.

Autors iesaka ceļu veikt pēc stafētes principa, katrā posmā nozīmējot vienu pasta jātnieku. Zirgu maiņas punkti – Dobelē, Aucē, Saldū, Skrundā, Drogā, Durbē, Liepājā, Virgā, Svētē. Barību zirgiem, kā arī algu un apģērbu pastniekiem nodrošinātu vietējās muižas.

3. Pasta līnijas Jelgava–Mēmele darbības shēma. 1714. 554. f., 3. apr., 2067. l., 313. lp.

Dokumentā nosauktas vietas, kur paredzēts iekārtot pasta kantorus un zirgu maiņas punktus, minēti attālumi starp pasta kantoriem, uzskaitīti posma veikšanai nepieciešamie zirgi un norādīts, kura muiža katrā posmā nodrošinātu zirgus un barību.

4. Jelgavas pastakantora ēkas apraksts. 1716. 554. f., 3. apr., 2084. l., 4. lp.

Būve nosaukta par "bijušo pasta kantori, kas atrodas tirguslaukumā, starp Bruno Vendelsa (Wendels) māju un rātsnamu." Ar sarkanu kārnīņu jumtu segtās pasta mājas dēļiem apšūtās fasādes krāsotas sarkanā krāsā, ēkai mūrēti pamati, bet uz ielas pusi tie izbrukuši. Pie priekšnama ieejas ir koka kāpnes no četriem pakāpieniem, dubultas koka durvis ar trim metāla viru pāriem un āķiem, diviem metāla un vienu koka šķērsi, caurslēdzamu atslēgu un rokturi. Priekšnama griesti un grīdas izklātas dēļiem, tajā

viens jauns logs bez metāla apkalumiem. Logam ārpusē ir koka aizvērtņis ar metāla virām, āķiem un metāla šķērsi.

Priekšnamā pa kreisi (ejot uz pagalmu) ir durvis ar vienu metāla viru pāri un āķiem, bultatslēgu un sviru. Te atrodas arī dēļiem apšūtas koka kāpnes nokļūšanai bēniņos. Kāpņu galā durvis ar vienu viru pāri, āķiem un rokturi. Bēniņos pa kreisi aila, tajā durvis bez virām. Iepretim neliels jauns lodziņš bez metāla apkalumiem. Bēniņos ir divi kambari. Pirmās telpas durvīm divas metāla viras un āķi, rokturis un krampis. Kambarī ir piecas logailas, bet tajās tikai divi jauni rāmji. Viena logailla aiznaglota ar dēļiem. Otrās telpas durvīm ir metāla viru pāris, rokturis un kāsis. Te divas logailas, katrā ailā četri rāmji, katrā rāmī trīs stikla rūtis. Bēniņu kambaru griesti apšūti dēļiem, grīdas izklātas ar mālu.

Ieejai kādreizējā pasta kantora telpā ir durvis ar vienu pāri metāla viru, āķiem un caurslēdzamu atslēgu. Telpā atrodas melnu glazētu podiņu krāsns, ar baltām apmalēm. Uz virtuvi ved metāla durvis. Virtuves telpā ir viena logailla ar trim rāmjiem un nepieciešamajiem apkalumiem. Šeit ar dēļiem nodalīts arī neliels kambarītis, kura durvīm ir viens metāla viru pāris un caurslēdzama atslēga. Kambarītī ir viena logailla ar nepieciešamajiem metāla apkalumiem. Ārpusē logam ir trīs aizvērtņi ar metāla virām, āķiem un diviem metāla šķēršiem.

Pavards atrodas zem skursteņa, kam dažviet jau manāmas plaisas. Uz pavarda telpu ved durvis ar vienu metāla viru pāri, āķiem un rokturi. Virs durvīm ir neliels lodziņš.

Priekšnamā pa labi atrodas ieeja dzīvojamā istabā. Te jaunas durvis ar vienu metāla viru pāri, āķiem, caurslēdzamu atslēgu, rokturi un metāla aizbīdņi. Telpā ir melnu glazētu podiņu krāsns ar baltām apmalēm, tā kurināma no virtuves puses, izešanai uz virtuvi metāla durvis. Dzīvojamā istabā ir divas logailas, tajās divpadsmit rāmji, trijiem svins pavisam vecs un trīs rūtis saplīsušas. Sešiem rāmjiem ir metāla viras un āķi. Logiem ir arī aizvērtņi ar metāla virām, āķiem un šķēršiem. Istabas iekšpuse izkrāsota pelēka, durvis un logu aizvērtņi – brūni.

No dzīvojamās istabas var ieiet galakambarī. Iejas durvis ir vecas ar divām metāla virām, āķiem un caurslēdzamu atslēgu. Kambarim ir viena logailla ar četriem rāmjiem, no kuriem tikai diviem ir metāla viras un āķi. Logam priekšā ir arī aizvērtņi ar garu āķi un metāla šķērsi.

Pagalmā ir divviru un vienviru vārti starp ērbēģi un dzīvojamo māju. Abiem ir metāla viras, āķi, caurslēdzama atslēga ar rokturi un neliels metāla šķērsis.

5. Jelgavas pasta kantora inventāra saraksts. 1727. gada 31. oktobris. 554.f., 3. apr., 2066. l., 54.–58. lp.

Inventāra apraksta sastādīšanas iemesls – pastmeistaru maiņa: līdzšinējo pastmeistaru Tīdenu (Tieden) amatā nomaina Heinrihs Meijers (Meyer). Inventārā ietilpst: lielais hercoga pasta zīmogs, mazais zīmogs, svaru šāle, metāla svira un atsvari, divi zaļi krāsoti sekretēri ar mazām atvilknītēm, zaļi krāsots vēstuļu plaukts, dēlis pasta pavadkaršu piestiprināšanai, divi mazi, slikti četrkantīgi galdiņi, divas labas ādas pastasomas, viena mazāka ādas pastasoma, divi labi pastaragi, viena paciņa ar laika grafika pavadkartēm pastniekiem, kas kursē uz un no Jelgavas, divas pastniekiem paredzētas apsūdrabotas misiņa uzšuves ar hercoga ģerboni, divi sarkani pastnieku formas svārki, veci un gandrīz nolietoti (nākošā gada maijā pastnieki saņēms jaunas formas), divi jauni, no lietus aizsargājoši apmetņi, kas pastniekiem tiek izsniegti katru otro gadu. Par pastniekiem dokumenta sastādīšanas laikā Jelgavā strādāja Hanss Adams Fričs (Fritsch) un Mihels Eliass Beinerts (Beinert). Katrs saņēma 25 valsts dālderus gadā un mājas apsildīšanai nepieciešamo malku. Iestādes īpašumā bija divi zirgi, divi jauni sedli, divas labas pātagas, divi iemaukti. Virs iejas pastakantori karājās vitrīna ar hercoga ģerboni.

6. Līgums par pasta uzturēšanu posmā Skrunda–Durbe. 1739. gada 4. jūnijs. 554.f., 3. apr., 2067. l., 169., 174. lp.

Līguma noteikumi paredz, ka sekretārs Brauns apņemas turpmākos trīs gadus uzturēt pasta satiksmi posmā Skrunda–Durbe, algot pastniekus, rūpēties, lai viņi

ievērotu grafiku, kā arī nodrošināt ar diviem labiem zirgiem maiņas punktu Drogas krogā. Kā samaksu sekretārs no tuvējās Ezeres un Drogas muižas saņems 50 Alberta dālderu gadā un nepieciešamo lopbarību.

7. Skrudas pastmeistara Frīdriha Vilhelma Rosciusa (Roscius) sūdzība par ēku sliktu tehnisko stāvokli. 1759. gada 27. novembris. 554. f., 2. apr., 3174. l., 139., 140. lp.

Autors ziņo, ka jau vairākus gadus ēka stāv gandrīz bez jumta, ļoti sliktā stāvoklī ir mateļskurstenis, kas draud sagāzties, abi mājas zeltiņi stipri sašķiebušies, jumta spāres sapuvušas un lielākā daļa no tām turas tikai uz stutēm. Kantora telpās lietus gadījumā gandrīz vairs nevar atrast sausu vietu, kur pienācīgi varētu izpildīt nepieciešamos pasta pārbaudes, šķirošanas un reģistrācijas darbus. Ēkā neturas siltums, krāsnis izdegušas un bīstami tās kurināt. Par nepieciešamo jumta remontu 1753. gadā hercogistes valdībai ziņojis jau iepriekšējais pastmeistars Izernhāgens (Isernhagen), nesen celtni apskatījis hercogistes būvmeistars un secinājis, ka to vairs nav vērts labot un ir nepieciešams domāt par jauna nama būvi.

8. Maksas aprēķins Skrudas pasta kantora ēkas celtniecībai. 1760. 554. f., 3. apr., 2082. l., 9., 10. lp.

Maksas aprēķinu sastādījis hercogistes būvdirektors Jakobs Kristians Širmeisters (Schirmeister). Autors ziņo, ka Skrudas pastastacijas ēkas ir ļoti sliktā tehniskā stāvoklī, īpaši jau dzīvojamā māja, kurai ļoti slikts jumts, sapuvušas sienas, izdrupis un ugunsnedrošs skurstenis. Krāsnis labākajā gadījumā izturēs vairs tikai vienu ziemu. Mājas salabošanai vajadzīgi ļoti lieli līdzekļi un izdevīgāk domāt par jaunas ēkas celšanu. Maksas aprēķinā minēti nepieciešamie materiāli (laukakmeņi pamatiem un pagrābam, kokmateriāli, naglas, kaļķi), darbu veidi (mūrnieku, namdaru, galdnieku, podnieku, stiklinieku, atslēdznieku) un cenas. Nepieciešams arī meistars, kurš virs ieejas durvīm uzgleznotu hercoga pasta izkārnī.

9. Skrudas jaunceļamā pasta kantora projekta skice. 1760. 554. f., 3. apr., 2082. l., 43. lp.

Attēlota jaunceļamās ēkas fasāde un stāva plāns. Paredzēts celt vienstāvu koka ēku ar kārnīņu jumtu. Galvenajā fasādē trīs logu asis, centrā – ieejas durvis. Pirmā stāva plānojuma centrā – manteļskurstenis ar virtuvi, pirms tā – priekšnams, aiz skursteņa – aizmugures istaba. Mājas labajā spārnā grupētas četras telpas kalpotājiem, viena no tām – pieliekamais kambaris, zem kura paredzēts pagrabs, kā arī kāpnes uz bēniņiem, ēkas galā piebūvēta tualete.

Kreisajā spārnā projektēta pastmeistara ģimenes dzīvojamā istaba, guļamistaba, pastakantora telpa un istaba ceļotājiem, no kuras var iziet uz ēkas aizmugures fasādē piebūvēto tualeti.

10. Palangas pasta stacijas projekts. 1825. 97. f., 1. apr., 170. l., 13. lp.

Skici zīmējis Kurzemes guberņas arhitekts Šulcs (Schultz). Attēlotas pastastacijas dzīvojamās un saimniecības ēkas fasādes un pirmā stāva plāni. Abas ēkas celtas no koka. Dzīvojamās ēkas pirmā stāva centrā manteļskurstenis, to ieslēdz četras telpas, bez tam vēl pa divām telpām izveidotas abos mājas galos.

Saimniecības ēkas vienā galā izbūvētas dzīvojamās telpas ar manteļskursteni un logiem, otrā – saimniecības telpas.

11. Pasta ceļa Mēmele–Rīga–Sanktpēterburga karte. 19. gadsimta sākums. Kopija. Oriģināls Prūsijas kultūras mantojuma slepenajā arhīvā Berlīnē–Dālemā.

Attēlotas pasta līnijas Kurzemes, Vidzemes un Igaunijas guberņās un pastastacijas, minēti attālumi starp tām. Atšķirīgi marķēti posmi, kur darbojas braucošais pasts.

12. Dobeles pastakrogs Lielās un Pasta ielas stūrī. 20. gadsimta sākuma uzņēmums.

PASTA CEĻI

JELGAVA–SKRUNDAS–KULDĪGAS–VENTSPILS JELGAVA–BAUSKA–DIGNĀJA JELGAVA–TUKUMS–KANDAVA–SABILE

Skrundas–Kuldīgas–Ventspils pasta ceļš sāka darboties līdz ar hercogistes pasta izveidošanos. To pārzināja Kuldīgas pastakantoris, kas sākotnēji atradās pirmā un ilggadīgā Kuldīgas pastmeistara Matiasa Borras (Borra) privātmājā. Pasta transportu šeit 17. un 18. gadsimtā nodrošināja Kuldīgas novada ķoniņi. Posmu no Skrundas līdz Kuldīgai uzturēja Dragūnu dzimta, bet no Kuldīgas līdz Ventspilij – Sausgaļi. Ģimenes ļoti cieta mēra epidēmijā.

1714. gada 18. septembrī hercogs Ferdinands izdeva pavēli par pasta ceļa Jelgava–Bauska–Dignāja iekārtošanu, ar ko varētu atvieglināt komunikāciju iespējas ar Daugavpili. Pastu sūtīja pa maršrutu Jelgava–Emburga–Bauska–Iecava–Lielvalle–Jaunjelgava–Sece–Sēlpils–Jēkabpils–Dignāja. Pasta ceļa izveides un uzturēšanas izdevumus vajadzēja segt apkārtējām muižām. Pastam no Jelgavas līdz Bauskai jākursē divas reizes nedēļā, bet tālāk līdz Dignājai – reizi nedēļā. 1714. gada rudenī līnija sāka darboties.

1764. gadā hercogistes pastmeistars Diderihs Bakmans (Backmann) ierosināja izveidot pasta ceļu Dobeļe–Tukums–Sabile–Kandava. Tomēr idejas īstenošanai līdzekļus atrast neizdevās. Pēc ilgāka laika – 1773. gadā – pastmeistars pie ieceres atgriezās un ierosināja izveidot pasta līniju Jelgava–Tukums.

1. Posma Kuldīga–Ventspils pasta jātnieku, ķoniņu Sausgaļu Jukuma un Sausgaļu Jāņa sūdzība hercogam par lielajām pasta nodevām. 1699. gada 11. decembris. 554. f., 1. apr., 893. l., 198.–200. lp.

Saskaņā ar hercoga pavēli braucošo pastu posmā Kuldīga–Ventpils uzdots uzturēt Kuldīgas novada ķoniņu Sausgaļu ģimenei, kura līdz tam nodrošināja arī vieglā (jātnieku) pasta kursēšanu. Jaunais pasta pārvadāšanas veids prasa lielākus izdevumus, ģimenei jāgādā arī pārtika Kuldīgas pastmeistaram, kas saimniecībai ir pārāk smags pienākums. Izteikts lūgums samazināt paredzētās nodevas.

2. Kuldīgas pastmeistara Matiasa Borras (Borra) vēstule Ventspils licentes inspektoram Logesam (Loges). 1711. gada 28. jūnijs. 554. f., 3. apr., 2067. l., 69. lp.

Vēstulē uzsvērts, ka pastam vairs nevar uzticēties, jo Skrundas pastmeistars patvarīgi un pretēji noteiktajai kārtībai atvēris pasta saiņus.

3. Hercoga pastmeistara Ādama Branta (Brandt) priekšlikums pasta līnijas Jelgava–Dignāja ierīkošanai. 1714. 554. f., 3. apr., 2065. l., 31.–36. lp.

Pastu uz Dignāju paredzēts sūtīt pa maršrutu Jelgava–Emburga–Bauska–Iecava–Lielvalle–Jaunjelgava–Sece–Sēlpils–Jēkabpils–Dignāja. 30 jūdžu garajā ceļā vajadzēja iekārtot astoņas pastastacijas. Pastam no Jelgavas līdz Bauskai jākursē divas reizes nedēļā, bet tālāk līdz Dignājai – reizi nedēļā.

4. **Posma Kuldīga–Ventspils pastnieka, Kurzemes ķoniņa Sausgaļu Jēkaba vēstule par pasta transportēšanu no Kuldīgas līdz Ventspilij. 1724. gada 28. augusts. 554.f., 3. apr., 2067. l., 139. lp.**

Autors sūdzas, ka agrāko trīs cilvēku vietā, kas apkalpoja Kuldīgas–Ventspils pastu, tagad palicis tikai viens, jo viens pastnieks, vārdā Mārtiņš, pirms trim gadiem nomiris, otrs pirms diviem gadiem aizbēdzis. Vienam cilvēkam regulāri divas reizes nedēļā transportēt pastu līdz piecas jūdzes attāļajam Speķa krogam ir pārāk apgrūtināts, saimniecība paliek novārtā, bet nodevas muižai un baznīcai netiek samazinātas.

5. **Kuldīgas pastkantora inventāra saraksts. 1729. 554.f., 3. apr., 2084. l., 7., 8. lp.**

Par Kuldīgas pastmeistaru iecelts Matias Borra (Borra), juniors, pirms viņa amatu pildīja pastmeistara Štremkena (Stremcken) atraitne. Kantora inventārā ietilpst: 1) hercoga Kuldīgas pasta zīmogs, 2) uz garena dēļa uzgleznots hercoga pasta ģerbonis, kura krāsas lietus un saules dēļ diezgan izbalējušas un nomelnējušas, 3) pasta zīmotnes no alvas, 30 alvas pogas, ko piešūt pie pastnieku svārkiem, 4) divi veci pasta ragi, nelietojami, 5) divas pasta vai vēstuļu somas no ādas.

6. **Kuldīgas pastmeistara Matiasa Borrā (Borra), juniora, ziņojums hercogam Ferdinandam par sakaru darbību pasta ceļā Kuldīga–Ventspils. 1730. gada 12. augusts. 554.f., 3. apr., 2067. l., 152. lp.**

Autors ziņo, ka Kuldīgas pastnieks pienākumus veic ļoti nolaidīgi, jo nav devis zvērestu. Pasts nedod peļņu, jo ienākumi no porto naudām Kuldīgas pastkantori ir nelieli. Korespondences regulāru transportu no Kuldīgas līdz Ventspilij var nodrošināt tikai ar lielām grūtībām, jo pastniekam Sausgaļu Jēkabam nav palīga. Iepriekšējais pastakalps slimības dēļ kļuvis par invalīdu.

7. **Ventspils licences un pasta kantora ēkas inventarizācijas protokols. 1753. 554.f., 3. apr., 1971. l., 12., 13. lp.**

Ventspils pastmeistara pienākumus pilda vietējais muitas pārvaldnieks Vigers (Wigger), pirms viņa – ostas rakstvedis Zīrke (Siercke). Pasta transportēšanai Zūru muižā tiek turēti divi zirgi. Ar šiem zirgiem korespondenci nogādā līdz Speķu krogam. Tālāko posmu līdz Kuldīgai apkalpo kuršu ķoniņš Sausgalis ar personīgo zirgu. Pasta kantora inventārā ietilpst: pasta soma, pasta zīmogs no misiņa, vecs pasta zīmogs no metāla, pasta rags. Jēkabs Sausgalis sūdzējies, ka netiek nodrošināts ar pastnieka apģērbu, tādēļ valdībai tiks ieteikts rūpēties, lai noteiktajā kārtībā ik pēc diviem gadiem pastnieki saņemtu jaunu, piemērotu apģērbu.

8. **Hercogistes pastmeistara Dideriha Bakmaņa (Backmann) priekšlikums pasta līnijas Dobeles–Tukums–Kandava–Sabile izveidošanai. 1764. 554.f., 3. apr., 2067. l., 287. lp.**

Lai ierīkotu pasta līniju Dobeles–Tukums–Sabile–Kandava, nepieciešami trīs zirgi un divi pastnieki. Viens no viņiem apkalpotu posmu Dobeles–Tukums, otrs – Sabiles–Kandava–Tukums, mainot zirgu Kandavā. Līnijas darbība jāsaskaņo ar svētdienas pēcpusdienā pienākošo Vācijai adresēto pastu, pasta apmaiņai jānotiek Dobelē.

9. **Kristiana Augusta Dozes (Dohse) ziņojums par pasta kursēšanu posmā Bauska–Valle. 1768. gada 17. marts. 554.f., 3. apr., 2067. l., 239., 240. lp.**

Autors sūdzas, ka pastnieks Valles pastastacijā ieradies ar būtisku kavēšanos, apgalvojot, ka Bārbelē viņu aplaupījuši un atņēmuši zirgu. Darbu apgrūtina tas, ka pastniekiem nav rezerves zirgu, ļoti sliktā stāvoklī ir arī Bauskas ceļš, īpaši pavasaros un rudenos. Posms no Bauskas līdz Vallei vienam zirgam ir daudz par garu, tādēļ būtu vēlams iekārtot zirgu maiņas punktu Bārbelē, kur pasta vajadzībām būtu nodrošināts viens zirgs. Pastmeistars vēlētos posma Bauska–Valle apkalpošanai par pastnieku pieņemt čaklu un izglītotu vācieti, kura rīcībā būtu viens zirgs Bauskā un otrs – Bārbelē. Tādējādi varētu panākt, ka pasts šeit visos gadalaikos kursētu regulāri.

10. Jēkabpils pasta un akcīzes kantora nomas līgums. 1769. gada 10. februāris. 554. f., 3. apr., 2065. l., 56.–62. lp.

Kurzemes hercogs iznomā Jēkabpils pastastaciju un Salaspils krogu uz trim gadiem muitas pārvaldniekam Karlam Frīdriham Šneideram (Schneider). Nomas cena – 600 Alberta valsts dālderu gadā. Nomnieka pienākums ir sekot regulārai pasta kursēšanai, kontrolēt un ierakstīt pasta pavadkartē visas pienākošās un nosūtāmās vēstules, pēc noteiktajām taksēm iekasēt porto naudu. Nomnieka vajadzībām piegādās septiņas asis malkas.

11. Hercogistes pastmeistara Dideriha Bakmaņa (Backmann) priekšlikums pasta līnijas Jelgava–Tukums ierīkošanai. 1773. 554. f., 3. apr., 2065. l., 68. lp.

Pildot hercoga pavēli, pastmeistars ziņo, ka pasta līnijas Jelgava–Tukums ierīkošanai vispirms būtu nepieciešams ierīkot pastakantori Tukumā un iecelt šeit pastmeistaru. Posma Jelgava–Tukums pusceļā nepieciešams ierīkot zirgu maiņas punktu. Nepieciešams pastnieks, kurš piektdienas priekšpusdienā izjātu no Jelgavas, pusceļā apmainītu zirgu un pēc septiņām līdz astoņām stundām ierastos Tukumā. Katru sestdienas rītu pastniekam vajadzētu doties atpakaļceļā.

12. Kuldīgas pastmeistara L. Reimera (Reimer) sūdzība par trūkumiem Ventspils pasta darbībā. 1795. gada 16. marts. 554. f., 3. apr., 2067. l., 276. lp.

Vēstules autors ziņo, ka viņa slimības laikā Ventspils maģistrāts pielāvis neticamas nolaidības vietējā pasta darbībā: pastnieki kursējuši neregulāri un vairākas dienas pasta piegāde vispār nav notikusi.

STRĪDI PAR PASTA TRANZĪTU KURZEMĒ

Veidojot Kurzemes sakaru sistēmu, Frīdrihs Kazimīrs cerēja hercogistē zviedru Vidzemes pasta darbību izbeigt. Lai vienotos ar Zviedrijas valdību, jau 1684. gada septembrī hercoga pilnvarnieka virspilskunga Johana fon Felkerzāma (Fölckersam) vadībā uz Stokholmu devās īpaša hercoga sastādīta komisija. Ar pārtraukumiem sarunas ilga desmit gadus, taču panākumus nedeja, jo abas puses demonstrēja nepiekāpību un pārliecību par savu argumentu pamatotību un patiesumu.

Hercogs ignorēja Jakoba Bekera izveidotās organizācijas valstisko raksturu, apšaubīja arī hercoga Jēkaba laikā noslēgto līgumu garantijas un deklarēja pārliecību, ka Kurzemē, tāpat kā jebkurā valstī, svešu pasta kurjeru klātbūtne netiks pieļauta. Notikumu straujākai virzībai hercogs uzsāka aktīvu Vidzemes pasta kustības traucēšanu. Par parastu parādību, sevišķi naktīs, kļuva uzbrukumi Vidzemes pasta kurjeriem. Viņiem atņēma pasta somas, bet pašus sagūstīja.

Zviedru pasta darbību Kurzemē apturēt tomēr neizdevās, un hercogam līdz pat Ziemeļu karam bija jācīnās ar Vidzemes pasta konkurenci. Deviņdesmitajos gados kurzemnieki ar situāciju, šķiet, bija nedaudz samierinājušies, un Rīgas pasta traucēšanas gadījumi kļuva retāki.

Kurzemnieku cerības būt savā zemē vienīgajiem sakaru uzturētājiem nepiepildījās arī pēc Ziemeļu kara. Jau Rīgas blokādes laikā, bet īpaši pēc pilsētas ieņemšanas, Krievijas valdība steidzīgi sāka rūpēties par regulāru saziņas iespēju izveidi no Rīgas

līdz Mēmelei un tālāk uz Rietumeiropu. Krievu valdība uzdeva Rīgas pastmeistaram "pēc zviedru laika parauga" nodrošināt Krievijas pasta pārvadāšanu Kurzemē, sagādāt tam nepieciešamos zirgus un kurjerus un noteiktās vietās izvietot zirgu maiņas punktus. Kurzemniekiem šāds rīkojums bija negaidīts un aizskarošs.

Stāvoklis mainījās, kad par hercogu kļuva Ernsts Johans Bīrons (Biron). Ietekme Krievijas galmā viņam ļāva panākt tranzīta pasta uzticēšanu hercogistes sakaru organizācijām.

1. Tiesas sekretāra Frīdriha Kleina (*Klein*) ziņojums par Rīgas pastnieka pārkāpumiem. 1683. gada 6. decembris. 554.f., 1. apr., 893. l., 4. lp.

Rīgas pastnieks Jānis Jelgavas pasta kantorī ieradies naktī piedzēries, bez zirga, basām kājām. Viņa zirgu, kā arī pastasomu atrada netālu no tuvējā Bekera kroga.

2. Vidzemes pastmeistara Statiusa Šteina (*Stein*) ziņojums hercogam Frīdriham Kazimīram par zviedru pasta traucēšanu Kurzemē. 1684. gada 19. decembris. 554.f., 1. apr., 893. l., 9. lp.

Mēmeles pastmeistars ziņojis, ka no Rīgas nākošais zviedru pasta Jelgavā tiek bieži aizturēts un kavējas, tādēļ sūtījumus nav iespējams ar kārtējo pastu nosūtīt tālāk Vācijas virzienā un tie vairāk kā diennakti paliek Mēmelē. Rīgas pastmeistars lūdz hercoga līdzdalību, lai šīs nekārtības novērstu.

3. Vidzemes pastmeistara Statiusa Šteina ziņojums hercogam Frīdriham Kazimīram par zviedru pasta traucēšanu Kurzemē. 1685. gada 19. janvāris. 554.f., 1. apr., 893. l., 22. lp.

Rīgas pastmeistars ziņo, ka iepriekšējās piektdienas vakarā no Rīgas izjājušais zviedru pastnieks nākošās sestdienas rītā, kā parasti, ap plkst. 6.00 ieradies Jelgavā un saskaņā ar reglamentu devies uz pili, lai paņemtu hercoga vēstules. Taču tas pastniekam neticis atļauts. Hercogistes pasta kantoris bija izdevis pavēli, zviedru pasta jātnieku aizturēt un nedot viņam zirgu. Ceļu turpināt pastnieks varēja tikai nākošās svētdienas rītā. Rakstītājs lūdzis palīdzību, lai turpmāk līdzīgi gadījumi neatkārtotos.

4. Vidzemes ģenerālgubernatora Kristera Horna (*Horn*) lūgumraksti hercogam Frīdriham Kazimīram par zviedru pasta brīvu kursēšanu Kurzemē. 1685. gada 27. janvāris un 16. marts. 554.f., 1. apr., 893. l., 29., 30., 37. lp.

Rīgas pastmeistars Statiuss Šteins vairākkārt sūdzējies, ka Kurzemē tiek aizturēti zviedru pastnieki, kuri transportē pastu no Rīgas uz Mēmeli. Tā kā kopš hercoga Jēkaba laikiem zviedru pastam nodrošinātas brīvas pārvietošanās tiesības hercogistē, autors lūdz hercogu pieņemt mērus, lai zviedru Vidzemes pastnieku darbība netiktu traucēta.

5. Hercoga Frīdriha Kazimīra raksts Zviedrijas vietvaldim Jakobam fon Šnekenšildam (*Schneckenchild*) par aizliegumu Rīgas pasta kurjeriem šķērsot Kurzemi. 1685. gada 3. maijs. 554.f., 1. apr., 893. l., 55. lp.

*Hercogs paziņo, ka Kurzemē izveidota sava pasta organizācija un Rīgas pastmeistars Statiuss Šteins ar to nevēlas rēķināties. Zviedru pasta kursēšana caur Kurzemi vietējam pasta rada zaudējumus, ar ko hercogistes valdība nevar samierināties. Strīdīgā jautājuma nokārtošanai tiks organizēta tikšanās, kurā hercogisti pārstāvēs Dobeles un Liepājas muižas pārvaldnieks fon Korfs (*Korff*), viņam uzdots izskaidrot un pamatot Kurzemes intereses zviedru valdības pārstāvjiem.*

6. Nosacījumi, uz kuriem pamatojas zviedru pasta brīva tranzīta tiesības Kurzemē. 1685. 554.f., 1. apr., 893. l., 85., 86. lp.

Zviedrijas valsts pasta brīvas tranzīta tiesības hercogistē izmantojis kopš karalienes Kristīnas laikiem. Kurzemē izvietotie zviedru pastnieki ir Zviedrijas valsts pilsoņi, jo viņi Rīgā nodevuši uzticības zvērestu un saņem valsts kalpotāja algu. Zviedru pasta brīva tranzīta tiesības formulētas jau Olīvas miera līguma 32. paragrāfā, šīs tiesības vienmēr respektējis arī hercogs Jēkabs, kurš zviedru pastnieku darbību hercogistē dažādi atbalstījis.

7. Paziņojums par Krievijas pasta līnijas ierīkošanu caur Kurzemi. 1710. gada 7. oktobris. *554. f., 3. apr., 2064. l., 8. lp.*
Krievijas cars Pēteris I pavēlējis hercogam Ferdinandam nodrošināt Rīgas pastniekiem brīvas kursēšanas iespējas Kurzemē, lai viņi varētu transportēt krievu un Vidzemes korespondenci no Rīgas līdz Mēmelei.
8. Kurzemes pastmeistara aizliegums krievu pasta kurjeriem ierīkot zirgu maiņas punktus hercogistē. 1710. gada 2. novembris. *554. f., 3. apr., 2063. l., 2. lp.*
Hercogistes pastmeistars, piedraudot ar bargu sodu, aizliedz Ezeres pastniekam Urbānam, kurš pirms kara pārvadāja zviedru pastu, turēt zirgus un pārvadāt krievu pastu. Aizliegums izmitināt krievu pastnieku zirgus tiek attiecināts uz jebkuru hercogistes iedzīvotāju.
9. Krievijas pasta kursēšana shēma caur Kurzemi. 1710. *554. f., 3. apr., 2064. l., 79. lp.*
Krievu pasta nosūtīšanai piedāvāti divi maršruta varianti: 1) Mēmele–Pape–Liepāja–Durbe–Droga–Skrunda–Saldus–Blīdene–Dobele–Viskaļi (pie Jelgavas)–Sarkanais krogs vai Šulcena krogs (tag. Olaines apkārtnē)–Rīga, 2) Mēmele–Kretinga–Rucava–Bārta–Ezere–Vecauce–Penkule–Saldus–Viskaļi–Sarkanais krogs vai Šulcena krogs–Rīga. Shēmā norādīti arī attālumi starp minētajām pastastacijām.
10. Krievijas valdības rīkojums par netraucētu Krievijas pasta kursēšanu caur Kurzemi. 1720. gada 21. oktobris. *554. f., 3. apr., 2064. l., 10. lp.*
Hercogistes valdībai uzdots steidzīgi salabot pasta ceļus un prāmjus pāri upēm, lai krievu pastnieki varētu bez kavēšanās transportēt sūtījumus cauri Kurzemei uz Mēmeli.
11. Rīgas pastmeistara Matiasa Šifnera (*Schiffner*) vēstules Krievijas cara ģenerālkomisāram Jelgavā Bestuževam-Rjuminam (*Бестужев-Рюмин*) par nepieciešamajiem pasākumiem Krievijas pastnieku ātrākai kursēšanai caur Kurzemi. 1723. gada 14. un 28. marts. *554. f., 2. apr., 2944. l., 56., 57., 96., 97. lp.*
Rīgas pastmeistars sūdzas, ka pavasarī pasta ceļi Kurzemē ir ļoti sliktā stāvoklī, kas traucē pastnieku darbu. Pie prāmjiem pārceļšanās nereti jāgaida ilgāk par stundu, tādēļ grūti ievērot kursēšanas grafiku. Tiek izteikts lūgums darīt visu iespējamo, lai pastniekiem pie prāmjiem nebūtu jāuzkavējas.
12. Krievijas ķeizarienes Annas Joanovnas pavēle par Krievijas korespondences transporta uzticēšanu hercogistes pastam. 1739. gada 3. marts. *554. f., 3. apr., 2064. l., 13. lp.*
Lai atrisinātu ietilgušās pretrunas starp Krieviju un hercogisti par pasta tranzītu, ķeizariene pavēl, ka turpmāk pastu no Rīgas līdz Jelgavai transportēs Rīgas pastnieki, bet par tālāko posmu – no Jelgavas līdz Mēmelei – rūpēsies hercogistes pasta iestādes. Virzienā no Mēmeles hercogistes pasts Vācijas sūtījumus nogādās līdz Rīgai. Ķeizariene izsaka cerību, ka hercogam Ernstam Johanam Bīronam izdosies nodrošināt drošu un stabilu pasta kursēšanu hercogistē.
13. Rīgas pastakantora direktora Andreasa Boijas (*Boy*) līgums ar hercogistes virspadomniekiem par Krievijas pasta pārvadāšanas kārtību. 1739. gada 3./14. aprīlis. *554. f., 1. apr., 893. l., 173.–176. lp.*
Līgums balstās uz Krievijas Ķeizarienes Annas Joanovnas 1739. gada 3. marta pavēli. Tas nosaka, ka Vācijas zemēm adresēto korespondenci Rīgas pastnieki transportēs tikai līdz Jelgavai, tālākā sūtījumu nogāde tiks uzticēta hercogistes pastam. Līgumā aprunātas pasta takses, norēķināšanās kārtība u.c. jautājumi.
14. Krievijas pasta virsdirektora Aša (*Asch*) rīkojums par Krievijas korespondences pārsūtīšanas kārtību cauri Kurzemei. 1759. gada 30. jūlijs. *7363. f., 3. apr., 469. l., 1. lp.*
Rīkojums atceļ iepriekšējo kārtību, kad Krievijas un Vidzemes pasta kursēšanu hercogistē kontrolēja un uzturēja Krievijas varas iestādes (laikā no 1740. līdz

1759. gadam). Tiek pavēlēts atgriezties pie 1739., 1740. gadā izveidotās pasta kursēšanas kārtības, kad arī pasta tranzīts bija nodots hercogistes pasta kantora pārziņā. Pavēlē noteikts, ka, sākot ar 1759. gada 3. augustu, visi uz Mēmeli un tālāk domātie sūtījumi jāatdresē hercogistes pasta kantorim Jelgavā (iepriekš tika adresēti uz Rīgu). Reizi kvartālā no Sanktpēterburgas un Maskavas uz Jelgavu tiks pārsūtīta arī nauda par pasta pārsūtīšanu.

15. Hercoga Pētera pavēle par braukšanas kārtību uz ceļiem un netraucētas kustības nodrošināšanu Krievijas pasta kurjeriem. 1784. gada 5. janvāris. 554.f., 2. apr., 3176. l., 23. lp.

Krievijas valdība sūdzējusies, ka hercogistes zemnieki ar saviem ratiem nereti aizsprosto ceļu, traucē krievu pasta kurjeriem un rada grūtības pasta kursēšanas grafika ievērošanā. Hercogs pavēlējis respektēt kurjeru netraucētu pārvietošanos pa ceļiem, viņiem tuvojoties, sevišķi ziemā, nobraukt malā, un vajadzības gadījumā palīdzēt attīrīt aizputinātos ceļus.

BRAUCOŠAIS PASTS UN PASAŽIERU TRANSPORTS

17. gadsimta beigās pēc Brandenburgas kūrfirsta Frīdriha III padomnieka Johana Klefmana (Cleffmann) iniciatīvas Kurzemē izveidoja braucošā pasta līniju Jelgava–Mēmele. Tā kalpoja kā pasažieru, tā korespondences pārvadāšanai. Klefmana priekšlikumu hercogs saņēma 1694. gada 14. decembrī: pasta ceļam būtu jāiet caur Liepāju kā nozīmīgu tirdzniecības centru un tālāk jāvirzās pa jau esošo pasta ceļu, ievērojot līdzšinējo grafiku. Rati nedrīkstētu būt pārāk smagi un lieli, tajos būtu vietas 3 līdz 4 pasažieriem un pastniekam. Zirgu un ratu maiņai jānotiek ik pēc 3 līdz 4 jūdžēm, neatkarīgi no ceļa kvalitātes. Braukšanas takse katram pasažierim būtu 15 grašu par jūdzi. Smagām lietām pārvadāšanas cena būtu jāaprēķina, ņemot vērā to svaru, bet par vēstulēm būtu jāmaksā parastā pasta takse. Katram pastniekam jābūt saviem zirgiem, ja līdz šim katrs varēja turēt vienu jājamzirgu, tad tikpat labi turpmāk varēs rūpēties arī par braucamzirgiem. Katrus trīs gadus pastnieks saņems jaunu formas tērpu, bet par pasta ragu, zirgu apkalšanu un ratiem viņam jā rūpējas pašam.

Braucošais pasts pa ceļu Jelgava–Dobele–Saldus–Skrunda–Durbe–Liepāja–Sventa–Mēmele sāka kursēt 1697. gada 7. martā. Līdz ar to daļēji realizējās Klefmana iecere – izveidot braucošā pasta līniju no Amsterdamas līdz Maskavai. Sākoties Ziemeļu karam, braucošais pasts Kurzemē pārstāja darboties.

1722. gadā Prūsijas valdība ierosināja Krievijai izveidot braucošā pasta līniju no Mēmeles līdz Rīgai un tālāk uz Sanktpēterburgu. Tomēr starpvaldību diskusijas beidzās bez rezultātiem. Viens no iemesliem – Kurzemes nevēlēšanās pieļaut svešu kurjeru klātesamību hercogistē. Pozitīvas pārmaiņas pasta transportā sākās tikai 18. gadsimta beigās. 1770. gadā Katrīna II izdeva pavēli par braucošā pasta izveidi līnijā Rīga–Narva. 1783. gada 5. martā Sanktpēterburgas pastmeistars Augusts Hāns (Hahn) noslēdza līgumu ar Kurzemes pastmeistaru, kurā bija paredzēts par 1300 dālderu lielu gada maksu izveidot braucošā pasta līniju Jelgava–Mēmele, šim nolūkam katrā pasta stacijā rezervējot četrus līdz piecus zirgus. Gadsimta beigās līnijā Mēmele–Sanktpēterburga sāka kursēt “ekstra” pasts, ko veda vieglos ratos iejūgts divjūgs. 19. gadsimta 20. gados sāka darboties pirmā

diližansu līnija no Sanktpēterburgas uz Rīgu, pēc neilga laika to pagarināja līdz Mēmelei. Gadsimta vidū starp Jelgavu un Rīgu sāka kursēt vietējo uzņēmēju diližansu līnijas.

- 1. Johana Klefmana (Cleffmann) ziņojums hercogam Frīdriham Kazimiram par braucošā pasta iekārtošanai izdotajiem līdzekļiem. 1696. gada 6. decembris. 554.f., 3. apr., 2066. l., 24., 25. lp.**

Vēstulē Johans Klefmans ziņo hercogam par Liepājas pastmeistara Samuela Ernsta Kalava (Kalau) atskaitēm, apgalvojot, ka iesniegtie rēķini bijuši precīzi un jau samaksāti. Autors arī ziņo, ka vēl arvien nav saņēmis apsolīto amatu – Jūrniecības un komercijas direktors. Tomēr tiek izteikta cerība, ka ieguldītais darbs braucošā pasta izveidē nebūs veltīgs un, sākot ar 1697. gada 1. janvāri, braucošā pasta līnija Jelgava–Mēmele sāks funkcionēt, aizstājot te darbojošos jātņieku pastu.
- 2. Jelgavas pasta kantora atskaites par braucošā pasta uzturēšanai izdotajiem līdzekļiem. 1697. gada 11. februāris un 7. oktobris. 554.f., 3. apr., 2066. l., 26., 27. lp.**

Dokumentā ziņots par braucošā pasta organizēšanu un izdevumiem posmā Mēmele–Liepāja. Satiksmi nodrošina divi pastnieki: Johans Gērics (Geritz), kurš dzīvo Svētē, brauc ar pasta karieti no Mēmeles līdz Svētei. Viņa rīcībā ir četri zirgi. Par darbu pastnieks saņem mēnešalgu 2 ½ dāldera, mēneša maksa par viena zirga uzturēšanu – 1 ¼ dāldera. Izdevumus ragavu un ratu iegādei un remontiem sedz hercoga kase.
Posmu no Svētes līdz Liepājai apkalpo pastnieks Gothards Hadelih (Hadelich), kurš dzīvo Papē, viņa rīcībā nodoti seši zirgi. Samaksa: mēnešalga – 2 ½ dāldera, par katru zirgu – 1 ¼ dāldera mēnesī, kā arī līdzekļi ratu, ragavu u.c. remontam.
- 3. Hercoga Frīdiha Kazimira vēstule padomniekam Johanam Klefmanim (Cleffmann) par finansu atskaites iesniegšanu. 1697. gada 18. marts. 554.f., 2. apr., 3174. l., 5. lp.**

Vēstulē norādīts, ka Klefmanim jāstāda sīka atskaite par braucošā pasta uzturēšanā ieguldītajiem līdzekļiem un gūto peļņu. Dokuments jāiesniedz hercoga kamerā.
- 4. Svētes krasta fogta Ernsta Andreasa (Andrea) ziņojums par maksājumiem braucošā pasta izveidē. 1697. gada 15. novembris. 554.f., 1. apr., 893. l., 145. lp.**

Pildot hercoga Frīdiha Kazimira pavēli par Liepājas pastnieka Johana Gērica (Göriz) rīcībā nodoto zirgu novērtēšanu, tiek paziņots, ka pastnieka vajadzībām nopirktie divi rudie zirgi maksājuši katrs 49 florēnus, viens lielais brūnais – 46 florēnus, bet viens mazākais gaiši brūnais – 36 florēnus. Zirgi gan jau paveci, bet vēl veseli un spēcīgi, rudajiem – apmēram 12 gadu, gandrīz tikpat vecs ir arī lielais brūnais, bet mazākais – 8 gadus vecs.
- 5. Svētes pastmeistara Ernsta Andreasa (Andrea) ziņojums par paveikto braucošā pasta izveidē. 1697. gada 19. decembris. 554.f., 1. apr., 893. l., 143. lp.**

Dokumentā runāts par braucošā pasta izveidi no Liepājas līdz Mēmelei. Liepājas pastmeistars Burhards (Burchard) apliecinājis, ka pastniekam Johanam Gēricam (Göriz) iegādāti četri zirgi, pasta kariete, kamanas un ratī. Līdzīgi nepieciešamie zirgi, ratī un kamanas tika sagādāti arī Svētes pastniekam Gothardam Hadeliham (Hadelich), kurš dokumenta sastādīšanas laikā jau miris.
- 6. Liepājas pastmeistara Frīdiha Burharda (Burchard) ziņojums par naudas maksājumiem pastniekam Johanam Gēricam (Göriz) braucošā pasta ierīkošanai. 1697. 554.f., 1. apr., 893. l., 147. lp.**

Minēti izdevumi četru zirgu un lopbarības iegādei, darba alga, maksa par kamanu, ragavu un ratu iegādi un labošanu. Kopā 1697. gadā – 247 florēnus.
- 7. Braucošā pasta Jelgava–Mēmele laika grafika karte. 1697. 554.f., 2. apr., 3174. l., 6. lp.**

Laika grafika karte tika dota līdz pastniekam, lai katras pastastacijas pastmeistars tajā ierakstītu pasta atbraukšanas un izbraukšanas laiku. Tādejādi tika kontrolēta pasta kustības regularitāte un korespondences nosūtīšanas ātrums.

8. Izdevumu tāme slepenpadomnieka Gerharda Johana fon Lēvenvoldes (*Löwenwolde*) ceļojumam no Abo (Turku) līdz Jelgavai. 1699. gada 2. jūnijs. 554. f., 2. apr., 2902. l., 16. lp.
159 jūdzes lielā attāluma no Abo līdz Jelgavai nobraukšanai slepenpadomniekam Gerhardam Johanam fon Lēvenvolde un viņa ģimenei vajadzēja septiņas nedēļas un septiņas dienas. Dokumentā sniegtas ziņas par brauciena maršrutu (Abo–Narva–Rēvele–Pērnavā–Rīga–Jelgava), izmantoto zirgu skaitu (vidēji 36 zirgi katrā pastastacijā) un samaksu (kopā iztērēti 1322 2/5 Alberta dālderu).
9. Johanam Kristofam Parram (*Parr*) izsniegtā ceļojuma pase braukšanai uz Kurzemi. 1711. gada 19. augusts. 5759. f., 2. apr., 443. l., 1. lp.
Dokumentā norādīts, ka Brandenburgas–Prūsijas markgrāfa Kristiāna Ernsta uzdevumā uz Kurzemi dodas galma padomnieks Johans Kristofs Parrs. Brauciena maršruts Halle–Berlīne–Dancīga–Kēnigsberga–Jelgava. Lūgums izrādīt ceļotājam vislielāko labvēlību un ceļojuma laikā sniegt nepieciešamo palīdzību. Uz dokumenta ir markgrāfa Kristiāna Ernsta pašrocīgs paraksts, kā arī atzīmes par ceļotāja ierašanās laiku Berlīnē, Kēnigsbergā u.c.
10. Mārburgas ģenerālleitnanta un gubernatora Šenkes zu Šveinsberga (*Schenke zu Schweinsberg*) kapteinim Ulriham Johanam fon Bēram (*Behr*) izsniegtā ceļojuma pase braucienam uz Kurzemi. 1714. gada 9. oktobris. 554. f., 2. apr., 3196. l., 16. lp.
Dokumentā minēts, ka Ulrihs Johans Bērs dodas ceļojumā uz Kurzemi, kā arī izteikts lūgums brauciena laikā viņam un viņa kalpotājiem izrādīt vislielāko pretimnākšanu un atļaut brīvi pārvietoties pa ūdens un zemes ceļiem.
11. Hercogistes virspadomnieku rīkojums par pajūgu nodrošināšanu pastastacijās no Mēmeles līdz Jelgavai cara ģimenei nosūtāmā ungāru vīna transportam. 1715. gada 19. septembris. 554. f., 2. apr., 2942. l., 65. lp.
Rīkojums izdots pēc gubernatora kņaza Goļicina iniciatīvas. Cara ģimenei domātais vīns jau atvests uz Mēmeli, tālākam transportam uz Rīgu katrā pastastacijā pie Mēmeles–Jelgavas ceļa nepieciešams nodrošināt simts labu izturīgu ratu ar iejūgu un braucējiem.
12. Hercogistes kanclera E. fon Sakena (*Sacken*) rīkojums par pajūgu nodrošināšanu pasta stacijās Krievijas cara Pētera I bagāžas transportam no Jelgavas līdz Mēmelei. 1716. gada 16. marts. 554. f., 3. apr., 234. l., 5. lp.
Gubernators kņazs Goļicins pavēlējis hercogistes valdībai cara bagāžas pārvešanai no Jelgavas līdz Mēmelei sagādāt katrā pastastacijā 90 pajūgu ar labiem zirgiem un braucējiem. Šim nolūkam tuvējām muižām no katra arkla jādod trīs pajūgi, kuriem 1716. gada 18. martā jāierodas pastastacijās.
13. Kurzemes pastmeistara Johana Frīdriha Koha (*Koch*) lūgums hercogistes valdībai aizliegt pasta zirgus izmantot citām vajadzībām. 1717. gada 1. jūlijs. 554. f., 2. apr., 3174. f., 61. lp.
Pastmeistars Johans Frīdrihs Kohs sūdzas, ka pastastaciju zirgi, kuri paredzēti korespondences transportam, bieži tiek izmantoti smagos darbos, kā rezultātā tie noguruši, nomocīti un nav vairs derīgi ātrai jāšanai. Lūgums šo nekārtību iespējami steidzīgi novērst.
14. Brandenburgas–Prūsijas markgrāfa un Prūsijas karaļa Frīdriha Vilhelma priekšlikums hercogam Ferdinandam par braucošā pasta Kēnigsberga–Jelgava–Rīga ierīkošanu. 1730. gada 1. augusts. 554. f., 1. apr., 893. l., 158. lp.
Izteikts priekšlikums, lai tirgotājiem un ceļotājiem atvieglotu pārvietošanās iespējas no Kēnigsbergas, cauri Kurzemei līdz Rīgai (Prūsijas teritorijā līdz Kēnigsbergai braucošais pasts jau darbojas), šajā posmā izveidot braucošo pastu. Prūsijas karalis ir gatavs segt nepieciešamos izdevumus, radīt nepieciešamo pasta ceļa infrastruktūru, kā arī rūpēties par šīs pasta līnijas regulāru darbību.

15. Hercogistes virspadomnieku atteikums Berlīnes pasta ministrijai par braucošā pasta Kēnigsberga–Jelgava–Rīga ierīkošanu. 1730. gada 31. augusts. *554. f., 1. apr., 893. l., 162. lp.*
Atbildot uz Prūsijas karaļa ierosinājumu par braucošā pasta līnijas izveidi cauri Kurzemei, hercogistes valdība paskaidro, ka pasākumu neuzskata par lietderīgu un nevēlas pieļaut svešas valsts pasta tranzītu savā teritorijā.
16. Krievijas valdības padomniekam Boldenhauptam (*Boldenhaupt*) izsniegtā ceļojuma pase braucienam no Sanktpēterburgas uz Jelgavu. 1761. gada 16. janvāris. *554. f., 3. apr., 302. l., 21. lp.*
Dokuments dod tiesības brīvi pārvietoties Kurzemē un garantē iespēju izmantot pasta pakalpojumus.
17. Hercogistes virspadomnieku ziņojums par grūtībām ceļotāju transporta vajadzību apmierināšanā. 1761. gada 31. marts. *554. f., 3. apr., 2067. l., 206.–208. lp.*
Nodrošināt nepieciešamo transportu ceļotājiem Kurzemē kļūst arvien grūtāk. Krievijas valdība, nerēķinoties ar vietējiem apstākļiem, noteikusi ļoti zemu samaksu – divi zeksteri par vienu zirgu un vienu jūdzi, oficiālās amatpersonas bieži nesamaksā pat šo naudu. Lai stāvokli uzlabotu, staciju turētājiem par vienu zirgu un vienu jūdzi būtu jāmaksā vismaz 4 1/2 zeksteri. Jārēķinās ar apstākli, ka nesen, pārvietojot caur Kurzemi krievu armiju, daudz zirgu gāja bojā, tika iztērēti lieli lopbarības krājumi. Ļoti bieži zaudējumus vajadzēja segt pastastaciju turētājiem.
18. Hercoga Pētera rīkojums par pasta zirgu izmantošanu ceļotāju transportam. 1772. gada 23. maijs. *554. f., 3. apr., 2063. l., 36. lp.*
Dokumentā norādīts, ka pasta stacijās ceļotgribētāji var saņemt nepieciešamos zirgus. Par šo pakalpojumu noteikta cena, katram ratu veidam jāpielāgo noteikts zirgu skaits: kibitkai – 2 zirgi, piekrautai kibitkai – 3 zirgi, divvietīgai karietei – 4 zirgi, divvietīgai karietei ar kravu priekšpusē un aizmugurē – 6 zirgi, četrvietīgai karietei – 6 zirgi, četrvietīgai karietei ar kravu priekšpusē un aizmugurē – 8 zirgi.
Par katru zirgu vienas jūdzes braukšanai jāmaksā pieci zeksteri un katrā pastastacijā pastniekam “alus nauda” – piecas markas. Pasta zirgu pājūgu atļauts vadīt tikai pastastācijas pastniekam. Ja braucējs atsakās izmantot pastnieka pakalpojumus un cenšas braukšanu uzticēt kādam savam kalpotājam, pastastācijas pārzinis ir tiesīgs viņam zirgus atņemt un tālākam ceļam vairs nedot. Pasta zirgus drīkst izmantot tikai braukšanai no vienas pastastācijas līdz nākamajai, bet ne tālāk. Ja ceļotāji kādu zirgu ir ievainojuši vai nomocījuši, pastastācijas pārvaldniekam par to nekavējoties jāziņo augstākstāvošām instancēm un jāiekasē no ceļotāja atlīdzība.
19. Polijas slepenpadomniekam Kristofam Derperam (*Dörper*) izsniegtā ceļojuma pase braucienam no Jelgavas uz Sanktpēterburgu. 1779. gada 27. febrāris. *5759. f., 2. apr., 444. l., 1. lp.*
Dokumentā minēts, ka Polijas slepenpadomniekam Kristofam Derperam atļauts ceļot uz Sanktpēterburgu, un izteikts lūgums viņam un viņa kalpotājiem atļaut brīvi pārvietoties pa hercogistes un Krievijas ceļiem.
20. Krievijas valdības rīkojums par braucošā pasta līnijas Sanktpēterburga–Mēmele izveidošanu. 1782. gada 18. februāris. *554. f., 3. apr., 280. l., 36. lp.*
Lai nodrošinātu ērtākus sakarus starp Maskavu un Sanktpēterburgu, kā arī starp citām Krievijas pilsētām, Krievijas Senāts 1782. gada 21. janvārī izdevis rīkojumu paralēli vieglajam jātnieku pastam valstī izveidot arī smagā (braucošā) pasta līnijas, pirmkārt jau starp Maskavu un Sanktpēterburgu. Ar šādu pastu varētu transportēt smagākus sūtījumus un naudu. Iespējami drīz jāizveido arī braucošais pasts no Sanktpēterburgas uz Rīgu un tālāk cauri Kurzemei līdz Mēmelei.
21. Zviedrijas valdības izsniegtā pase slepenpadomniekam Derperam (*Dörper*) braucienam no Tērbatas caur Kurzemi uz Liepāju. 1785. gada 23. septembris. *5759. f., 2. apr., 444. l., 2. lp.*

Dokumentā norādīts brauciena maršruts un izteikts lūgums nodrošināt netraucētas pārvietošanās iespējas.

22. Krievijas ķeizarienes Katrīnas II kurjeram Pēterim Vinogradovam (Виноградов) izsniegtā ceļojuma pase. 1792. gada 14. jūlijs. 554.f., 2. apr., 3196. l., 33. lp.

Dokumentā minēts, ka ceļotājs ir Krievijas ārlietu kolēģijas ierēdnis, un norādīts brauciena mērķis – Jelgava.

23. Dānijas valdības Konrādam Kristofam Meijeram (Meyer) izsniegtā ceļojuma pase braucienam uz Jelgavu un Rīgu. 1807. gada 27. jūlijs. 4060.f., 1. apr., 689. l., 7. lp.

Pasē norādīts ceļotāja vārds, uzvārds, vecums, raksturots ārējais izskats, minēts brauciena maršruts un mērķis.

24. Rucavas pastastacijā apkalpoto kurjeru un ceļotāju grāmata. 1832. 50.f., 5. apr., 174. l.

Grāmatā atrodami ieraksti par katru pastacijā apkalpoto ceļotāju: vārds, uzvārds, kādu transporta līdzekli izvēlējies, no kurienes un uz kurieni braucis, ceļojuma pases numurs, pastapuiša vārds, kurš vadījis pajūgu, cik zirgu izsniegts.

25. Krievijas valdības rīkojums par pasta stacijās sniegto ekipāžu labošanas pakalpojumu cenām. 1839. 3.f., 5. apr., 1417. l.

Rīkojums nosaka, ka pastastacijās nepieciešamības gadījumos jāveic arī ratu un ekipāžu remontu. Šiem pakalpojumiem Baltijas provincēs tiek noteiktas vienotas cenas. Pakalpojumu veidi sadalīti trīs galvenās grupās: a) kalēju darbi (ratu atsperu labošana, ekipāžas atsevišķu detaļu izgatavošana u.c.), b) ratnieku darbi (ratu labošana, dīzeles labošana u.c.), c) seglinieku darbi (dažādu zirglietu labošana). Cenas diferencētas pēc ratu lieluma un smaguma: lielām ekipāžām (astoņi zirgi), vidējām ekipāžām (seši zirgi) un mazām ekipāžām (četri zirgi).

26. Paziņojums par vietējā un ārzemju pasta pienākšanu un nosūtīšanu, pasta taksēm, kā arī diližansu pienākšanu un izbraukšanu Rīgas pasta kantorī. 1840. 3.f., 5. apr., 1417. l.

Pirmdienās, trešdienās un sestdienās agri no rīta pienāca kurjerpasts no ārzemēm, Tauraģes un Jelgavas, svētdienās un ceturtdienās vakaros – smagais pasts no Sanktpēterburgas un Maskavas, pirmdienās un piektdienās priekšpusdienās – vieglais pasts no Sanktpēterburgas, ar kuru tika sūtītas arī vēstules no Igaunijas, Vidzemes un Pleskavas guberņas, pirmdienās, ceturtdienās un sestdienās pēcpusdienās – kurjerpasts no Sanktpēterburgas un Maskavas, otrdienās pusdienlaikā – vieglais pasts no Jelgavas, ar kuru transportēja vēstules no visas Kurzemes, Lietuvas, Polijas un Mēmeles, otrdienās un sestdienās pusdienlaikā – smagais pasts no Jelgavas, ar kuru transportēja vēstules no Kurzemes un Lietuvas, svētdienās un trešdienās priekšpusdienā – pasts no Vitebskas, Smoļenskas, Kalugas un Maskavas.

Diližansi no Sanktpēterburgas Rīgā, atkarībā no laika un ceļa apstākļiem, pienāca piektdienas vakaros vai sestdienas rītos un devās atpakaļceļā katru otrdienu plkst. 10.00 priekšpusdienā. Diližansi no Jelgavas Rīgā ieradās katru dienu plkst. 11.00 priekšpusdienās un plkst. 8.00 vakaros. Uz Jelgavu tie izbrauca plkst. 8.00 no rīta un plkst. 5.00 pēcpusdienā.

27. Karietes skice diližansu līnijai Jelgava–Rīga. 1862. 1.f., 8. apr., 2255. l., 6. lp.

Krāsainajā zīmējumā attēlots karietes sānskats un aizmugure.

28. Karietes skice diližansu līnijai Jelgava–Rīga. 1862. 1.f., 8. apr., 2255. l., 3. lp.

Krāsainajā zīmējumā attēlots karietes sānskats un aizmugures daļa.

29. Kurzemes gubernatora barona Johana fon Brēverna (Brevern) raksts Baltijas ģenerālgubernatoram baronam Vilhelmam Heinriham fon Līvenam (Liewen) par diližansu līnijas Jelgava–Rīga iekārtošanu. 1862. gada 30. augusts. 1.f., 8. apr., 2255. l., 4., 5. lp.

Jelgavas birģeris, trešās ģildes tirgotājs Zēliks Mihelsons izteicis vēlēšanos paralēli jau esošajai Švarcbaha diližansu satiksmei, izveidot diližansu līniju Jelgava–Rīga. Kurzemes guberņas valdei pret šo pasākumu iebildumu nav, tādēļ autors lūdz minēto ieceri atbalstīt.

CEĻU TEHNISKAIS STĀVOKLIS

Lai nodrošinātu ātrus sakarus, bija nepieciešami labi ceļi. Sevišķi rūpīgi vajadzēja sekot galveno jeb pasta ceļu stāvoklim. To platumu un klājuma veidu reglamentēja īpaši noteikumi: galvenajiem ceļiem vajadzēja būt divu ratu platumā, staigņajās vietās jāizveido koka pastiprinājumi – “tilti” u.tml.

Satiksmes maģistrāļu labošana bija hercogistes valdības pastāvīgs rūpju objekts. Ceļu labošanas pamatprincipus noteica t.s. Kurzemes statūti, tehniskā stāvokļa uzraudzīšana bija katrā draudzē ieceltā “bruģa meistara” pienākums, lai vienotos par lielāka apjoma remontiem vai jaunbūvēm, organizēja speciālas komisijas. Līdzekļus un darbaspēku vajadzēja nodrošināt apkārtējām muižām un to zemniekiem. Par vilcināšanos draudzēja sods 50 florēnu apmērā.

Upju šķērsošanai kalpoja tilti un prāmjī, par kuru izmantošanu Kurzemē vajadzēja maksāt noteiktu naudas summu. Svarīgāko ceļu pārceltuves bija hercoga īpašums, tās tika celtas un labotas par hercoga kases līdzekļiem, pārējo uzturēšana bija tuvējo muižu un zemnieku pienākums. Visbiežāk par prāmi kalpoja parasts plosts, kuru dažkārt novietoja uz laivām un ar kārti vai airi virzīja uz otru krastu.

- 1. Ventspils–Kuldīgas ceļa karte. 1702. 554. f., 1. apr., 1398. l., 1., 2. lp.**
Attēlota ceļa līnija, tuvumā esošās apdzīvotās vietas, verstu stabi ar attāluma norādēm.
- 2. Materiālu un cenu aprēķins Liepājas ceļa remontam. 1751. gada 21. jūnijs. 554. f., 3. apr., 1106. l., 77. lp.**
Paredzēts izrakt kanālu gar dzirnavu upīti un uzbūvēt jaunu tiltu. Aprēķinā nosaukti materiāli, cenas, darbu veidi un algas.
- 3. Liepājas–Palangas ceļa tehniskā stāvokļa apraksts. 1757. gada 9. aprīlis. 554. f., 3. apr., 1106. l., 49.–55. lp.**
Sīks ceļa tehniskā stāvokļa apraksts pa posmiem. Noteikts katra posma remontu apjoms un izmaksas, kā arī tas, kurai muižai darbi jāveic.
- 4. Sēlpils tiesas sekretāra Kristiana Frīdriha Vitenberga (Wittenberg) sūdzība par smagajām ceļa labošanas klaušām. 1762. gada 26. janvāris. 554. f., 3. apr., 1106. l., 73., 74. lp.**
Vēstules autora saimniecība sliktā stāvoklī – dzīvojamā māja veca un jālabo, kokmateriālu cenas augstas. Saimniecības laukos sliktā zeme un mazas ražas. Muižas tuvumā atrodas četri tilti, kas regulāri jālabo. Tas prasa lielus izdevumus un trūcīgie saimniecības ienākumi to neļauj izdarīt. Lūgums atvieglot tiltu labošanas pienākumu un daļu no tiem uzdot labot kaimiņu muižām.
- 5. Pētera Georga Sigismunda fon Ofenberga (Offenber) ziņojums par Liepājas–Grobiņas ceļa tehnisko stāvokli. 1787. gada 7. februāris. 554. f., 3. apr., 1106. l., 76., 77. lp.**

Raksta autors sūdzas hercogistes valdībai par ceļa slikto stāvokli, uzsverot, ka tādejādi tiek radīti zaudējumi arī apkārtējo muižu krogiem un saimniecībām.

6. **Hercoga Pētera pavēle par Tukuma–Kalnciema ceļa labošanu. 1783. gada 26. augusts. 554.f., 3. apr., 1106. l., 94. lp.**

Pavēlē noteikts, ka kurzemniekiem, kuri uz Rīgu nevēlas braukt caur Jelgavu, jāizmanto Tukuma un Kalnciema ceļš, pa kuru var sasniegt arī Daugavgrīvu.

7. **No Saldus pilsētas izejošo ceļu shēma. 1788. 554.f., 3. apr., 1107. l., 24. lp.**

Attēloti Jelgavas–Kuldīgas, Tukuma–Skrundas u.c. ceļi, kā arī to tuvumā uzcelto krogu novietne.

8. **Hercoga Pētera pavēle par nepieciešamību uzturēt labā kārtībā ceļus, tiltus un prāmjus. 1793. 554.f., 3. apr., 1107. l., 76. lp.**

Krievijas pilnvarotais Kurzemē fon Rikmans (Rückmann) sūdzējies par Skrundas prāmja un hercogistes ceļu slikto stāvokli, īpaši par tiem, kas no Bauskas, Skrundas un Kaulinīai ved uz Rīgu. Tā kā hercogistes pienākums ir ceļus, kas ved no Polijas, Žemaitijas un Lietuvas uz Rīgu, uzturēt labā stāvoklī, tiek pavēlēts veikt visus nepieciešamos pasākumus ceļu labošanai.

9. **Par hercogistes līdzekļiem uzturamo Kurzemes prāmju saraksts. 18. gadsimta beigas. 554.f., 3. apr., 1109. l., 68. lp.**

Dokumentā uzskaitīti hercogistē uzceļamie prāmji un ceļu pastiprinājumi ar norādēm par būves cenām: prāmis pie Skrundas, Bārtas, Zūras, Nīcas, Kuldīgas, Emburgas un Bauskas. Apmierinošā stāvoklī ir tikai Ēķupes un Viskaļu prāmis. Par hercoga līdzekļiem tiek uzturēti un laboti Kalnciema, Jaunjelgavas un Jelgavas prāmis.

PASTS KURZEMES GUBERNĀ

Pēc Kurzemes hercogistes pievienošanas Krievijai vietējā sakaru sistēma tika iekļauta impērijas pasta tīklā. 1801. gadā Krievijas Senāts izdeva rīkojumu par gubernas pasta kantora izveidošanu Jelgavā, kura uzdevums bija Kurzemes pasta ceļu uzraudzība un kontrole.

19. gadsimta pirmajā pusē Kurzemes sakari kļuva ievērojami intensīvāki, nostiprinājās pasta organizācijas saimniecība, pilnveidojās pasta ceļu un staciju tīkls. Jau 1799. gada 9. novembrī caur Kurzemi sāka kursēt steidzamā „ekstra” pasta līnija Mēmele–Rīga–Sanktpēterburga un Viļņa–Rīga–Sanktpēterburga.

Pasta darbību pozitīvi ietekmēja arī Krievijas noslēgtās starptautiskās pasta konvencijas ar Rietumeiropas valstīm, sevišķi – ar Prūsiju, uz kuriem 19. gadsimta pirmajā pusē tika nosūtītas trīs ceturtdaļas no Krievijas ārzemju korespondences.

Jaunā situācija lika domāt par sauszemes ceļu modernizāciju. 1829. gadā Krievijas valdība nolēma būvēt šoseju Sanktpēterburga–Varšava. 1833. gadā būvdarbus pabeidza, un Krievijas ārzemju pasts sāka kursēt pa līniju Rīga–Jelgava–Taurage.

1. **Saldus pastastacijas ēku apraksts. 1797. 97.f., 1. apr., 5. l., 34. lp.**

Pasta stacija atrodas Saldus muižas centra ēku kompleksā. Pastmeistara Bretšneidera (Bretschneider) rīcībā nodotas trīs ēkas: 1. Pasta kantora ēka – celta no tēstiem koka balķiem uz augsta akmens mūra pamatiem, ar kārniņu jumtu. Ēkai

nepieciešams remonts, īpaši jūntam. 2. Klēts – celta no tēstiem koka balķiem uz augsta akmens mūra pamatiem. Ēka labā stāvoklī. 3. Divi staļļi – celti no tēstiem koka balķiem, klāti ar salmu jūntu. 4. Divas mājputnu kūtis.

2. Kurzemes Kamerālvaldes ziņojums Kurzemes guberņas valdei par pasta darbības uzlabošanu. 1801. gada 4. septembris. 412.f., 1. apr., 1176. l., 15.–19. lp.

Pie galvenā pasta ceļa Rīga–Palanga guberņas teritorijā ir deviņas pastastacijas: Jelgavā, Dobeļē, Upesmuižā, Saldū, Skrundā, Drogā, Tadaikšos, Bārtā, Rucavā. Bez tam eksistē pasta līnija Jelgava–Kauliniai, kas tālāk turpinās Lietuvas teritorijā. Ievērojot Krievijas valdības prasības šajās pastastacijās jābūt vismaz 25 līdz 30 zirgiem, bet Jelgavas pastastacijā – 40 zirgiem, lai varētu nodrošināt korespondences un ceļotāju transportu, kā arī apmierināt valdības kurjeru prasības. Līdzšinējā kārtība noteica, ka pastastacijām nepieciešamos zirgus uzturēja tuvējo muižu īpašnieki vai nomnieki, par atlīdzību saņemot ienākumus no verstu naudām. Cena par viena zirga izmantošanu vienas versts nobraukšanai Kurzemē noteikta 1 florēns, par steidzama sūtījuma nogādāšanu jāmaksā 7 1/2 kap. sudr. par jūdzi.

Ievērojot 1783. gadā noslēgto līgumu, Kurzemes sūtījumi uz Vāciju tiek transportēti caur Durbi uz Liepāju un tad gar jūras krastu uz Palangu, bet Krievijas sūtījumi – tieši no Drogas, caur Bārtu, Rucavu uz Palangu. Atšķirības pasta maršrutā ir arī posmā no Dobeles līdz Saldum: Kurzemes pasts kā starpstaciju izmanto Blīdeni, bet Krievijas – Upesmuižu.

3. Rīgas pasta kantora korespondences pieņemšanas un pasta pienākšanas grafiks. 19. gadsimta sākums. 3.f., 5. apr., 1417. l.

Otrdienās priekšpusdienā no plkst. 7.00 līdz 11.00 pieņēma nosūtīšanai naudu un pakas, no plkst. 7.00 līdz 12.00 – privāto un dienesta korespondenci. Piektdienās priekšpusdienā no plkst. 7.00 līdz 11.00 pieņēma naudas sūtījumus un vēstules, no plkst. 7.00 līdz 12.00 – privātvēstules, no plkst. 7.00 rītā līdz plkst. 6.00 pēcpusdienā – dienesta vēstules.

Pasts uz Jelgavu no Rīgas pasta kantora izgāja otrdienās un sestdienās tūlīt pēc Sanktpēterburgas pasta pienākšanas. Trešdienās un sestdienās – tūlīt pēc Kurzemes pasta pienākšanas, ceļā devās Sanktpēterburgas un Maskavas pasts.

Rīgas pasta kantorī pasts no Sanktpēterburgas pienāca otrdienās un sestdienās ap plkst. 11.00 priekšpusdienā. Maskavas pasts Rīgā pienāca pirmdienās un ceturtdienās ap plkst. 4.00 pēcpusdienā. Jelgavas pasts Rīgā pienāca trešdienās ap plkst. 6.00 no rīta un sestdienās ap plkst. 10.00 priekšpusdienā. Caur Jelgavu kursējošais ārzemju pasts Rīgā pienāca otrdienās un sestdienās ap plkst. 5.00 no rīta un trešdienās ap plkst. 8.00 no rīta.

4. Kurzemes guberņas pasta ceļi. 1804. gada 14. decembris. 5759.f., 2. apr., 1207. l., 45.–47. lp.

Pārskats gatavots Kurzemes adresu kalendāram, ko paredzēts izdot 1805. gadā. Norādīti galvenie pasta ceļi un guberņas lielāko pilsētu attālumi verstīs no Jelgavas: 1. Ceļš Jelgava–Dobele–Upesmuiža–Saldus–Skrunda–Droga–Durbe–Grobiņa–Liepāja. Kopā – 179 verstis, piebilde, ka Durbē un Grobiņā pastastacija vēl nav iekārtota. 2. Jelgava–Mežamuiža–Tukums, kopā 54 verstis. 3. Tukums–Kandava–Sabile–Renda–Usma–Ugāle–Pope–Ventspils, kopā 185 verstis. Piebilde – šajā ceļā pastastacijas vēl nav ierīkotas. 4. Jelgava–Dobele–Upesmuiža–Saldus–Skrunda–Snēpele–Kuldīga, kopā 160 verstis. Piebilde, ka pagaidām Snēpelē pastastacija vēl nav ierīkota. 5. Jelgava–Embūte–Bauska, kopā 41 versts. 6. Jelgava–Garozā–Iecava–Nizere–Valle–Jaunjelgava–Sece–Jēkabpils, kopā 144 verstis. Piebilde, ka trīs apriņķa pilsētās – Bauskā, Jaunjelgavā un Jēkabpilī pastastacijas vēl nav iekārtotas. 7. Jelgava–Dobele–Upesmuiža–Saldus–Skrunda–Droga–Tadaikši–Bārta–Rucava–Palanga, kopā 234 verstis.

5. Kurzemes bruņniecības pilnvarotā, slepenpadomnieka fon Korfa (Korff) ziņojums gubernatoram baronam fon Hogēram (Hogguer) par pasta transportu Kurzemes guberņā. 1809. gada 21. jūlijs. 412.f., 2. apr., 1177. l., 30.–32. lp.

Autors ziņo, ka Kurzemes guberņas pasta darbību nodrošina zemnieku un iedzīvotāju kļaušas un nodevas. Izņēmums – pasta transports no Ventspils līdz Piltenes Jaunajam krogam, kā arī no Kuldīgas līdz Ventspilij, to kopš seniem laikiem nodrošina vietējie brīvzemnieki. Katrā pastastacijā tiek turēti viens līdz divi zirgi, to uzturēšanai un

pastnieku algām līdzekļu nepietiek. Pasta ceļi: Jelgava–Liepāja–Mēmele, Jelgava–Tukums, Jelgava–Bauska–Dignāja, Jelgava–Skrunda–Kuldīga–Ventpils, Jelgava–Kauliniai–Viļņa.

6. Kurzemes guberņas Būvekspedīcijas ziņojums guberņas valdei par Jelgavas pasta kantora ēkā veiktajiem remontiem. 1813. gada 2. jūlijs. 97.f., 1. apr., 26. l., 46. lp.

Kā ziņojis guberņas pastmeistars, galma padomnieks fon Kīleveins (Kühlewein), līdz 1813. gada 1. jūlijam valstij piederošajā Jelgavas pasta kantora ēkā veikti sekojoši remontu: izbūvēta jauna virtuve un jauna neliela istabiņa pēdējā stāvā, tepat izbūvēts arī jauns pārsegums un ielikti jauni logi, kalpotāju dzīvoklī izbūvēta jauna virtuve ar nelielu koridoru, bēniņos izbūvēta jauna istaba, ēkai uzmūrēts jauns skurstenis, jumtam uzlikts kārnīņu klājums, jumta kores pārklātas ar skārdu, pie ielas ieejas uzmūrēta ķieģeļu velve, kalpotāju istabā uzmūrēta jauna krāsns, ielikti jauni logi un grīdas, ēkai uzmūrēts balkons, no jauna apmetas mājas fasādes un izgatavotas jumta teknes.

7. Eiropas galvenie pasta ceļi. 1829. Iespieddarbs. Oriģināls atrodas pasta muzejā Frankfurtē pie Mainas.

Attēloti galvenie Eiropas pasta ceļi, arī līnija Kēnigsberga–Mēmele–Jelgava–Rīga–Tērbata–Sanktpēterburga. Norādīti attālumi starp lielākajiem sakaru mezgliem.

8. Kurzemes guberņas valdes lēmums par līdzekļiem Upesmuižas pastastacijas uzturēšanai. 1833. gada 31. augusts. 412.f., 2. apr., 1178. l., 26. lp.

Upesmuižas pastastacijas ienākumi ir pārāk mazi un nesedz stacijas uzturēšanas izdevumus. Tādēļ vietējās muižas īpašnieks Ernsts fon Firkss (Fircks) šīm vajadzībām aizdevis 1500 rbļ.sudrabā.

9. Krievijas Senāta rīkojums Kurzemes guberņas valdei par pasta darbības uzlabošanu. 1833. gada 8. novembris. 412.f., 2. apr., 1176. l., 43. lp.

Rīkojuma mērķis – veikt nepieciešamās Kurzemes guberņas pasta reformas, lai tā darbība līdzinātos pārējo Baltijas guberņu sakaru organizācijām. Noteikts, ka galvenajā pasta ceļā Jelgava–Mēmele ir pastastacijas: Dobeles, Upesmuižas, Saldus, Skrunda, Aizpute, Liepāja, Rucava, Palanga. Posmos Aizpute–Liepāja un Liepāja–Rucava jāierīko jaunas pastastacijas, bet Drogas, Tadaiku un Bārtas pastastacijas paredzēts likvidēt. Pastakantoris no Saldus jāpārvieto uz Aizputi. Katrā pastastacijā jātur seši zirgi, izņēmums ir Skrundas pastastacija (astoņi zirgi) un Jelgavas pastastacija. Maksa par pasta transportu – 5 kapeikas par vienu zirgu un vienu versti. Reforma jāveic sešu mēnešu laikā.

10. Pasta takses sūtīšanai no Rīgas guberņas pasta kantora. 19. gadsimta 30. gadi. 3.f., 5. apr., 1417. l.

Norādītas pasta takses sūtījumiem no Rīgas uz lielākajām Rietumeiropas pilsētām. Sūtījuma cena uz Kurzemes pilsētām – 10 kapeikas par vienu loti smagu vēstuli.

11. Kurzemes gubernatora fon Brēverna (Brewern) raksts Tukuma virspilskunga tiesai par Upesmuižas pastastacijas iznomāšanas cenu. 1834. gada 28. februāris. 412.f., 2. apr., 1178. l., 44. lp.

Raksta autors aprēķinājis, ka pastmeistara alga, siens astoņiem zirgiem un malka telpu apkurei Skrundas pasta stacijā gadā izmaksājusi 150 rbļ. sudr., Saldus pasta stacijā, kur tiek turēti seši zirgi – 140 rbļ. sudr., Aisterē (seši zirgi) – 150 rbļ. sudr., Nīcā (seši zirgi) – 150 rbļ. sudr. Šajās summās nav iekļauti maksājumi par telpu nomu, zirgu apkopšanu, ekipāžu iegādi un labošanu, pasta puišu algas, kas gadā sastāda 600 rbļ. sudr. Upesmuižas pasta stacijas uzturēšanas izdevumi nevar būt lielāki nekā minētajām pasta stacijām, un nomas naudai jābūt samērīgai.

12. Kurzemes gubernatora fon Brēverna (Brewern) raksts Grobiņas virspilskunga tiesai par Nīcas pastastacijas iekārtošanu. 1834. gada 28. februāris. 412.f., 2. apr., 1178. l., 45. lp.

Rakstā paziņots, ka Nīcas muižas nomnieks fon Sakens (Sacken) piekritis iekārtot muižā pasta staciju ar sešiem zirgiem. Šim nolūkam agrākajā muižas manēžā tiks ierīkots zirgu stallis un ratnīca, kā arī telpas lopbarības uzglabāšanai, bet muižas ērbēga vienā galā, kur ir sešas istabas, kas šobrīd tiek izmantotas kā muižas pienotava, varēs iekārtot ekspedīcijas telpas, kā arī stacijas pārvaldnieka un pasta puīšu dzīvokli. Apkārtnē ir arī zirgiem nepieciešamās pļavas.

13. Kurzemes gubernatora fon Brēverna (Brewern) raksts Kurzemes Kamerālvaldei par Skrundas, Dobeles, Upesmuižas, Saldus un Nīcas pastastaciju iznomāšanu privātpersonām. 1834. gada 29. marts. 412.f., 2. apr., 1178. l., 43. lp.

Nomas līgumi noslēgti uz trim gadiem, tie nosaka, ka Jelgavas pasta stacija par 4695 rbļ., sudrabā iznomāta galma virtstiesas advokātam Šulcam (Schultz), Skrundas pastastacija – par 1000 rbļ. sudr. atvaļinātajam majoram grāfam fon Lambsdorffam (Lambsdorff), Dobeles – par 700 rbļ. sudr. iepriekšējam nomniekam Evertam (Ewert), Upesmuižu – par 735 rbļ. sudr. galma virtstiesas advokātam fon Bēram (Behr), Saldus – par 751 rbļ. sudr. maršalam fon Fītinghofam (Vietinghoff), Nīcas – par 750 rbļ. sudr. Dobeles pilskungam fon Līvenam (Liewen).

14. Kurzemes guberņas Kamerālvaldes raksts gubernatoram fon Brēvernam (Brewern) par Dobeles pastastacijas labiekārtošanu. 1834. gada 11. aprīlis. 412.f., 2. apr., 1178. l., 41. lp.

Dobeles pastastacija ar sešiem zirgiem atrodas nepiemērotās telpās – dzīvojamā mājā, kurā izvietota arī pagasta tiesa un tiesas rakstveža dzīvoklis. Tādēļ tai jāmeklē jaunas telpas. Iespējamais variants – attiecīgi pielāgojot, pastastacijas vajadzībām izmantot Dobeles Stūra krogu.

15. Pasta pienākšanas un nosūtīšanas grafiks Rīgas pasta kantorī. 1839. gada aprīlis. 412.f., 2. apr., 1176. l., 54. lp.

Kurjerpasts no Rietumeiropas, Tauraģes un Jelgavas Rīgā pienāca pirmdienās, trešdienās un sestdienās, vieglais pasts no Jelgavas, ar kuru sūtīja arī vēstules no Kurzemes un Lietuvas, Rīgā pienāca ceturtdienas pusdienlaikā.

Korespondenci nosūtīšanai ar parasto pastu uz Jelgavu, Kurzemi, Lietuvu un Poliju Rīgas pasta kantorī pieņēma svētdienās, pirmdienās, ceturtdienās pēcpusdienā no plkst. 2.00 līdz 5.00. Korespondenci, nosūtīšanai ar kurjerpastu uz Jelgavu, Tauraģi un Rietumeiropu – pirmdienās, ceturtdienās, sestdienās priekšpusdienās no plkst. 8.00 līdz 12.00.

16. Krievijas pasta departamenta virspavēlnieka kņaza Aleksandra Goļicina instrukcija pastastaciju uzraugiem un pasta komisāriem. 1841. gada 7. marts. 3.f., 5. apr., 1417. l.

Instrukcijā norādīti pastastaciju uzraugu, pārvaldnieku un pasta komisāru pienākumi: sekot regulārai pasta nosūtīšanai, rūpēties, lai pasta sūtījumi nepazustu, rūpīgi veikt visus nepieciešamos ierakstus pastastacijas grāmatās u.c.

17. Pasta pienākšanas un nosūtīšanas grafiks Jelgavas pastakantorī. 1842. gada 28. jūlijs. 412.f., 2. apr., 1176. l., 65.–68. lp.

Pirmdienās no plkst. 8.00 rītā līdz 12.00 naktī kantorī pieņem nosūtīšanai visa veida korespondenci kā adresātiem guberņas teritorijā, tā arī Rīgā, Sanktpēterburgā un ārzemēs. Pienāk vieglais pasts no Sanktpēterburgas, ekstrapasts no Sanktpēterburgas, vieglais pasts no Tauraģes un smagais pasts no Tauraģes.

Otrdienās no plkst. 4.00 līdz 6.00 pēcpusdienā pieņem privātos un dienesta sūtījumus uz Rīgu un Sanktpēterburgu. Šajā laikā Jelgavā pienāk ekstrapasts no Tauraģes.

Ceturtdienās no plkst. 8.00 līdz 12.00 naktī kantorī pieņem visa veida sūtījumus adresātiem Kurzemes guberņā, Rīgā, Sanktpēterburgā, Maskavā un ārzemēs. Pienāk ekstrapasts no Sanktpēterburgas, vieglais pasts no Tauraģes un smagais pasts no Tauraģes.

Piektdienās no plkst. 8.00 vakarā līdz 12.00 naktī pieņem korespondenci nosūtīšanai adresātiem Kurzemes guberņā, Lietuvā un Polijā. Pienāk smagais pasts no Sanktpēterburgas un vieglais pasts no Sanktpēterburgas. No plkst. 4.00 līdz 6.00

pēcpusdienā kantorī pieņem sūtījumus adresātiem Sanktpēterburgā un Rīgā. Pienāk ekstrapasts no Tauraģes.

Sestdienās no plkst. 9.00 vakarā līdz plkst. 12.00 naktī pieņem sūtījumus korespondentiem ārzemēs, Odesā, Maskavā. Pienāk ekstrapasts no Sanktpēterburgas.

Svētdienās no plkst. 4.00 līdz 6.00 pēcpusdienā pieņem sūtījumus adresātiem Sanktpēterburgā un Rīgā. Pienāk ekstrapasts no Tauraģes un smagais pasts no Sanktpēterburgas.

18. Eiropas un Krievijas pasta ceļu karte. 1852. 6828. f., 4. apr., 210. l.

Kartē attēloti caur Kurzemi ejošie pasta ceļi, kā arī jaunizbūvētā Rīgas–Jelgavas–Tauraģes šoseja. Norādīti attālumi starp nozīmīgākajiem sakaru centriem.

19. Paziņojums avīzē “Kurländische Gouvernements Zeitung” par pasta kursēšanas grafika izmaiņām. 1863. gada 7. augusts. 5759. f., 2. apr., 1207. l., 57. lp.

Publikai paziņots par pasta pienākšanas un nosūtīšanas izmaiņām Kurzemes guberņas pasta kantorī Jelgavā: pēc jaunā saraksta sestdienās, pirmdienās un ceturtdienās no plkst. 3.00 līdz 7.00 pēcpusdienā pieņem sūtījumus uz Sanktpēterburgu, Maskavu, Rīgu, Jaunjelgavu, Jēkabpili un Daugavpili, Viļņu un Kauņu, kā arī uz Somijas, Polijas un citām Rietumeiropas valstu pilsētām. Ceturtdienās no plkst. 3.00 līdz 7.00 pēcpusdienā pieņem sūtījumus uz Bausku, bet pirmdienās un ceturtdienās no plkst. 3.00 līdz 7.00 pēcpusdienā un piektdienās no plkst. 8.00 līdz 12.00 priekšpusdienā – uz Tukumu un Talsiem.

20. Avīzē “Beilage zum nichtofficiellen Theile der Kurländischen Gouvernements Zeitung” publicētais apraksts par Liepājas pasta kantora darbību. 1863. gada 23. novembris. 5759. f., 2. apr., 1207. l., 58. lp.

Raksta autors paziņo, ka mainījies pasta pienākšanas un nosūtīšanas grafiks Liepājas pasta kantorī, pasta darbība saskaņota ar jaunā Rīgas–Liepājas vilciena grafiku. Jaunā situācija padara iespējamu vēstuli no Liepājas uz Sanktpēterburgu vai Maskavu nogādāt 45 stundu laikā. Četras reizes nedēļā – svētdienās, pirmdienās, trešdienās un ceturtdienās – Liepājā pienāks ārzemju pasts no Mēmeles.

21. Tāme Rīgas–Tauraģes šosejas Kurzemes posma remontiem. 1866. gada 1. janvāris. 97. f., 1. apr., 2013. l.

Tāme sastādīta laikā no 1863. gada 1. janvāra līdz 1866. gada 1. janvārim veicamajiem darbiem. Dokumentā uzskaitīti darbu veidi, minētas materiālu un darbaspēka izmaksas. Kopējās posma remonta un trīs gadu uzturēšanas izmaksas ir 66 440 rbļ. sudrabā.